

DALIMILOVA KRONIKA

Mnozí sbírají staré příběhy a to je čin moudrý a pěkný. Ale že při tom opomíjejí svou zemi, obviňují svůj rod z chudosti. Neboť kdyby věřili, že jim dává čest, měli by o své zemi knihy z kterých by poznali celý svůj národ a dověděli se, odkud přišli. Já takové knihy hledám dávno a stále volám po tom, aby někdo moudrý vzal ten úkol na sebe a všechny děje Čechů sebral.

A žádal jsem to dotud, dokud jsem jasně nezjistil, že se nikdo nechce té věci věnovati. Proto to musím sám na sebe vzít.

Ale věř, že dá mnoho práce napsati takovou kroniku, neboť musím z rozličných sestavit jednu. Nevím totiž o žádné kronice úplné. Jejich pisatelé nebývali příliš pilní, mnoho vypouštěli, mluvili jen o svém kraji a jiného málo, někdy silně krátili a tím porušovali pravý pořádek.

U starého kněze v Boleslavi jsem našel kroniku, která předčí všechny ostatní. Podala mi jisté zprávy o Vlastiných bojích a vypravovala mnoho neznámého. Proto, budeš-li čísti kroniku pražskou nebo břevnovskou, buď jist, že je v ní méně zpráv a více slov. Opatovická – ta má četné nesprávnosti, a i když se leccos dovíš, přece tě oklame, Vyšehradská – ta se mi líbila nejmíň nejlepší byla ta v Boleslavi. Proto račte všichni vzít na vědomí, té že se přidržím. Naleznete-li však kdo co jinak, než je tady, ten věz, že jsem to nezměnil schválně: nýbrž jak to tam stojí psáno, tak jsem to vložil sem.

Pokud budu moci, mám v úmyslu prázdné řeči zkrátit, avšak smysl hodlám podati celý, aby se každý tím raději poučil a byl tím snaživější k prospěchu svého národa. Neboť moudrého řeč moudré obohatí, smutný smutek při ní ztratí. Já zde budu

vyprávět velmi prostě a prosím někoho, kdo je lepší než já, aby pro čest naší země a na hanbu našich nepřátel mou řeč opravil rýmem krásným a oslavil slovem jasným a mne proto nehaněl slovy: „Plete se do toho a neumí to.“ K tomu se já rád přiznávám a dělám to jen proto, že velmi dbám o svůj národ. Jenom to mne přimělo, abych toto dílo napsal.

I. O babylonské věži

Když všichni lidé kromě osmi zahynuli pro své hříchy vodou, tu ti, kteří zůstali, vstali na východu slunce a ubírali se stále směrem poledním. Neboť byli plni strachu, neustále se obávajíce potopy, a bez sebedůvěry.

Když byli na jednom polí, jemuž říkali Sennár, uradili se nemoudře a téměř k smíchu: „Postavme si věž vysokou až do nebe.“

A když tu věž dělali, skládali i z tvrdých cihel a místo vápna měli klij. Tenkrát mluvili všichni jedním jazykem. Bohu se znelíbil jejich skutek, a proto tak pomátl jejich jazyky, že bratr nerozuměl bratru a každý dostal svou zvláštní řeč. Tu přestali pracovat na tom svém díle a jeden s druhým se rozcházeli. Každý si vybral svou krajinu a tak vznikla i různost mravů. Každý si přisvojil určité země, jak malí jména až do dneška. Kde bydlí podél moře Řekové, tam se i Slované usadili a rozmnožili se až do Říma.

II. O počátku našeho národa v Čechách

V srbské zemi je kraj, který má jméno Chorváty: Jeden z lechů tohoto kraje se jmenoval Čech. Ten se dopustil vraždy a pro ni svou zemi ztratil. Měl šest bratrů a tím mnoho mocí i ctí i čeledí. Čech jí jedné noci shromáždil a se vším se odebral z Chorvát pryč. Ubíral se z lesa do lesa a nesl

na plecích bůžky. A když šel dlouho lesem, přišel k velikému hvozdu. Tu si začala jeho čeled' stýskat. Řekl jim Čech: „Ach běda, že jsem se dopustil toho skutku. Teď musíte kvůli mně trpět a kvůli mně jsou vašimi domy husté hvozdy.“ A obrátil se k své družině: „Podejděme od tuto horu. Dáme odpočinout dětem a skotu a sna tady od nás zármutek odejde.“

Zrána, když vzešla zoře, vystoupil Čech se šesti muži na tu horu a s ní shlížel na celou zemi; i nedal jim jíti dále. Privil: „Máme zemi, jakou jsme si přáli. Naše stoly budou z ní plné. Je v ní dosti zvíře, ptáků, ryb, včel a je dosti pevná proti nepřátelům.“

Jako by se dnes stalo na poušti, kde by jim nic nepřekáželo v rozhledu, tak s té hory na zemi zřeli. Proto pojmenovali Říp. A protože říkali svému starostovi

Čech, nazvali po něm tu zemi Čechy.

Nejdříve neměli chleba, a proto jedli jen maso a ryby. První rok zkopali novinu, druhý rok ji zorali rádlem.

Ti lidé byli velmi věrní; všechno jmění měli společné, a když se někomu něčeho nedostávalo, měl to u druhého jako své. Měli však jeden špatný zvyk: nedrželi manželství. Žádná žena neměla jistého muže a jeden muž míval mnoho žen. Byli v tom právě jako skot, hledali na každý večer nové manželství. Neznali žádných soudců, protože si nekradli. Došlo-li přesto někdy k nějakému sporu, poradili se u nejstaršího, aby učinili zadost právu a nahradili škodu spravedlivému. Minulo velmi mnoho let od té doby a lid se stále držel toho zvyku.

III. O moudrém otci Libušině a o Libuši

Když to tak trvalo velmi dlouho, povstal v zemi muž, kterému říkali Krok. Ten byl soudcem v celé zemi a učil je moudrostí. Když opustil svět, zanechal tři moudré dcery, Kazi, Tet-

ku a Libuši. Kazí měla sídlo na Kazíně, Tetka na Tetíně. Libuše uměla prorokovat a soudila celou zemi.

Stalo se, že se dva muži dostali do sporu o mez a řádně se porvali. Libuše je soudila a vinníka musila svým výrokem zarmoutit. Ten ji začal tupit:

„Nechci míti za soudce tebe, protože žena umí lépe šít jehlou než soudit muže. Ach jak velice mě zlobí, že nás muže soudí ženy.“ A začal spílat všem ženám slov, která já nechci opakovat. Libuše vyslechla a ztrpěla jeho nemoudrou řeč. Nic mu neodpověděla, ale svolala valný sněm.

Když se všichni sešli na sněm před Libuši, tu tato matka celé země jim žalovala, jak byla pohaněna. Jakmile to zemané uslyšeli, vysmáli se své paní, napjali se jako z praku, ani se neporadili a všichni vykřikli jedním hlasem:

„Jediný vlas mu odplatou nezkřívíme. Mluvil pravdu ten člověk, neboť je hlupák každý, kdo se dá soudit ženou, není-li nucen. Déle již nebudeme poslouchati tebe, chceme míti za pána muže. Od tebe žádáme jedno: pověz nám svými věšt-bami, z které země nám radíš, abychom si vzali knížete? Neboť v své nemáme žádného vhodného.“

IV. Libušino proroctví

Odověděla jim Libuše: „To vám řeknu upřímně, jakkoli jste mne potupili a urazili. Zlý člověk to musí být, kdo obci pro svůj prospěch umí uškodit. Obec každého z nás chrání, rozumu nemá, kdo ji haní. Ztratíš-li obec, nespolehej na svůj hrad, stihne tě mnoho nejrůznějších ztrát. Já se vám však nebudu mstít a poradím vám bezelstně. Raději jste měli zůstat podřízeni mému soudu než chtít za knížete silného muže. Víte přece, že lehčí je uhození dívčí ruky, po mužské ráně jsou veliké muky. Uvěříte, že mám pravdu, až uzříte svého knížete za železným

stolem. Bude-li cizinec vládnouti nad vámi, nebude mít národ dlouhého trvání. Mezi cizími je těžko každému, mezi známými dobře smutnému. Každý kraluje s pomocí přátel svých, nebere moudrý rady od cizích. Cizí si přivede mnoho svého lidu a pro vás bude míti bídu. Na vašich lidech najde mnoho vin, dědictví vaše rozdělí svým. Česká hlavo, sama se, třeba ošklivě, češ, jen když cizozemce od toho vyženeš! Tomu vás učí ženská hlava: kde jeden národ, tam jeho sláva!“

O Libušině koni

A dále Jim Libuše odpověděla: „Vím já dobře, kdo má být vaším pánem. Nejvznešenější z vás ať jdou za mým koněm, kamkoli on poběží. Ke komu on přiběhne, toho naň posadte a vedte ho sem! Po cestě však se nesvařte! Budete-li se svářiti, bude to škodit zemi po tisíc let.“

Po svých věštbách Libuše sestoupila a vypustila koně osedlaného bez uzdy.

V. O nalezení knížete Přemysla

Páni jeli za koněm, až přijeli k řece Bílině. Kůň běžel podél té řeky a přiběhl na jakýsi úhor, na němž oral veliký muž, Jenž měl nohy ovinuté lýčím. K tomu muži kůň přiskočil, zatočil se a zastavil. Stál jako držen v uzdě, a proto tu ves nazvali Stadice.

Páni se dověděli od sedláka, jak se jmenuje – říkalo se mu Přemysl. Jeden na druhého se začal usmívat a hned ho chtěli vzít s sebou. Ale sotvaže naň jeden sáhl, vbodl Přemysl do země otku a pravil:

„Je mi líto, že jste přišli tak časně! Kdybyste byli teprve teď vyšli od Libuše, byl bych mohl zorati tento úhor a nebylo by nikdy víc zapotřebí, aby si orač chléb kupoval. Protože jste

se však ukvapili a přerušili mi orání role, mohu to říci: v zemi bude sice hojnost, ale často hlad.“

Přemysl sáhl do lýkové mošny, vyňal z ní sýr a ohromný žitný pecen. Položil to na radlici a počal jísti, poprosiv pány, aby si sedli vedle něho. Páni se podívali jeden na druhého a vzpomínali na Libušina slova. Pak se ho otázali, proč snídá na železe. Přemysl jim odpověděl: „Jak vám řekla Libuše, řeknu vám i já: Když jste nechtěli poslouchat dívčích rad, bude vás můj rod železnou metlou spravovat.“

VI. O Přemyslově otce

A když tak Přemysl snídal, podíval se jeden pán na otku. Uviděl, že v pustila pět pramenů a na nich vykvetlo pět ořechů. Čtyři uschly za malou chvíli. Pátý žil a ten se zalíbil všem.

Když si ukázali ten div, otázali se Přemysla, co to má znamenat, že ta suchá otka rozkvetla. Přemysl jim odpověděl:

„Všechno vám povím. Ta suchá otka je znamením mého selského rodu. A to, že rychle rozkvetla, znamená, jak řekla Libuše, že můj selský rod dojde královské hodnosti. Pokvete pěti rameny. Bude psáno v knize, že ze mne vyjde patero knížetství. Ale čtyři brzy zahynou. Páté rozkvete velmi krásně a bude míti nádherný plod. A jestliže přece jednou zanikne, pak přijde čas, kdy vnuk pomstí svého děda a běda pak bude nakonec jeho vrahům!“

Když to řekl, vstal v tom sboru sedláků a ubíral se k Libušinu dvoru.

VII. Založení Prahy

Jakmile přijel k Libuši, vzala si jej ona za muže. Páni ctili Přemysla, obdarovali ho velikými dary a učinili ho knížetem. Přemysl byl moudré mysli a s Libuší vymyslel celé zemské právo.

Jednou řekla Libuše:

„Vím o jednom místě, to bude jednou slavné na světě. tak jako slunce ve své záři rozkvetne. Pamatujte všichni na má slova: Dvě zlaté olivy z něho vyjdou. Václav bude jméno olivy první a Vojtěch bude jméno olivy druhé. Ony z pokolení mého vyjdou do království nebeského. Ony to město proslaví a po své smrti budou zemi ochranou. Postavte město, kde vám ukáží: Postavte je u Vltavy pod Petřínem, kde robí tesař práh se svým synem. Podle prahu nazvete město Praha a jako knížata a králové a lidé silní jako lvi se skloní před prahem, aby se neporanili, tak i před Prahou, mým městem, skloní hlavu. Bude mít velkou čest a slávu!“

VIII. O válce, kterou vedly dívky s muži

Libuše skončila svůj život. Pohřbili ji ve vsi, které říkali Libice.

Po její smrti zvedly její panny válku, která byla k smíchu. Neboť žádaly, aby v zemi vládla dívka a mužové že se malí držet rádla. Aby nemluvily naplano, začaly stavěti hrad, nazvaly jej Děvín a za kněžnu si vzaly Vlastu. Ta poslala po celé zemi k dívkám posly s poselstvím: „Podmaňte si ty bradaté kozly!“ Neboť tehdy mužové nosili po pohanském způsobu dlouhé vlasy. Vlasta dokračovala: „Jakoupak malí oni sílu? Každou noc se opíjejí. Když nad nimi zvítězíme, učiníme z nich, co budeme chtít.“

Na tu řeč se sebralo na šest set dívek a přišly k Vlastě na Děvín. Jako holubi, kteří vyletí ze svých holubníků, tak opouštěly dívky své otce.

Mužové tomu měli zabránit a každý svou dceru zbíti – ale místo toho měli zábavu a smích, že dívka jede obkročmo na koni a druhá že za ní vede koně bez jezdce. Ten jejich ne-

moudrý smích jim přinesl veliký žal; když nebyli schopni toto zlo udusiti slovem, nemohli pak zabrániti zlu velikému. Nevzpomněli si snad na přísloví moudrých:

„Kdo nechce v domě škodu míti, ten nedej jiskře uhlem býti; neboť uhel se v oheň měnívá, jímž bohatý jmění pozbývá.“ Tak i ti muži, ačkoliv tomu mohli slovem zabrániti, nechali z hrstky vzniknouti vojsko.

Kníže Přemysl se chtěl proti tomu postavit, avšak páni řekli: „Zkusme, co dovedou.“

Přemysl na to pravil: „Viděl jsem ve snu dívku, která lokala krev a běhala po celé zemi jako vzteklá. Bojím se, že ten sen nevěští zemi nic dobrého.“

Páni se snu svého knížete vysmáli.

IX. O Vlastině moudré radě

Dívky odcházely od otců a shromažďovaly se na Děvíně. Tenkrát vypověděla dcera otcí boj na život, sestra pak bratru říkala: „Již si nemáme co říci, nechť se každý stará sám o sebe.“ Pak si dívky slíbily věrnost.

Vlasta jim uložila míru v pití, aby se zbavily tloušťky a staly se čilými a moudrými. Potom je rozdělila do tří skupin a určila jim úřady. Nejmoudřejším svěřila hrad a naučila je, jak držeti radu, řkouc jim: „Kdo se ochotně radí, vítězně své spory svádí.“ Nejkrásnějším přikázala, aby se líčily a učily chytrým řečem, řkouc: „Bude to léčka na muže, kde moje síla nic nezmuže.“ Třetí skupině nařídila, aby se naučily jezdit s lučisti a bítí muže jako psy.

X. O prvním dívčím plenění

Když si dívky zvykly na nový způsob života a vycvičily se v jízdě na koni, začaly zemi plenit a bítí všechny muže na-

pořád. Dívčí srdce se proměnila jako zázrakem a byla proti mužům jako kámen. Žádná nebránila své přátele, dcera číhala na svého otce.

Kníže Přemysl to rozhlásil po celé zemi, ale muži nevěděli, co si počít, neboť zbroj neměli a na jejich koních jezdily dívky. Přece však se sebrali, jak mohli, a táhli před Děvín, domnívajíce se, že dívky zaženou plácačkou a že ony na ně na hradě ani nepočkají. Přemysl s nimi nechtěl jíti. Privil:

„Vím, že úkladům dívek se nemůžete vyhnout a že musíte být od nich pobiti. Ale mému rodu to nesmí ublížit. Kdyby mne porazily v prvním boji, brzy by můj rod zničili nepřátelé. A proto nepůjdu s vámi a neradím ani vám, abyste se s nimi utkali.“

Muži však neposlechli jeho rady a táhli proti jeho vůli k Děvínu. A když spatřili ten hrad, tu se dívkám velice nasmáli. Dívali se na něj s místa před Vyšehradem, kde říkáme „Bojiště“.

Dívky si je nejdřív dobře prohlédly, pak se všechny poradily a utvrdily ve věrnosti, a postaravše doprostřed ty nejmoudřejší, vyšly s Vlastou, jakožto nejsilnější, v čele.

A když již stály v poli a toužily po boji, tu Vlasta připravena, k šturmu promluvila k svému vojsku: „Ó dívky, vy vzácná stvoření, nad něž není na světě nic ušlechtilejšího! Držte se své cti a dobývejte si dobrého jména! Nyní rozhodněte volbu mít málo práce a tím dosáhnout na věky pokoje. Pakliže je nyní pobijeme, dobudeme si věčné slávy a památky. My samy si budeme voliti muže a budeme je bít, kdykoliv se nám zachce. Budeme jako paní amazonské. Ty vládly samy ve své zemi a mužům, přikázaly orat. Ty vedly válku s císařem Cyrem, ty toho císaře slavně porazily, ty ho zajaly a v krvi utopily pravice: „Krev jsi žádal, krev pij a víc na světě lidi nebij!“ Ty

se držely udatně proti Alexandrovi a měly odvahu bít se i s jinými králi. A mají z toho čest se slávou, ač bojovávají jim dalo nepatrně práce. Sluší se, abyste i vy, šlechtné panny, totéž učinily. Neboť dáme-li se nyní od těchto vousáčů zbít, budou si sedláci tropiti smích ze šlechtných panen a muži nás budou ihned pokládat za své oddané. Bij každá jako psa svého otce a bratra, aby sis dobyla pokojného života! Lépe by pro nás bylo, abychom byly slavně pobity, než se daly na milost těm vousatým chlapům. Bude-li však některá chtít od nás uprchnout, ta nechť ví, že se vyřadila navždy z našeho společenství. A jestliže se jí kdy zmocním, tak smrti neujde. Bude-li pak některá zajata, věřte, že mám sklep plný zlata po Libuši, a slibuji vám, že je všechno vydám za jedinou z vás.“

Jakmile Vlasta domluvila, vyrazila se svého místa a dívky za ní. A jak na muže udeřily, tak všechny divošsky vykřikly. Střely dívek muže zasypaly, Vlasta rozdělila muže oštěpem, a dříve než se opět přihnala ke svým, proklála jím sedm nejlepších. Po boku své kněžny se stále držely Svatava, Mlada, Hodka, Klinika, Vracka a Častava a vedly si velmi hrdinsky.

Mužům nebylo do smíchu. Leželo jich tu již na tři sta, a kdyby nablízku nebyl býval les, nebyl by z nich zbyl ani jeden. Na Vlastu se žádný nevrátil. Já bych jí nerad převrátil škopek.

XI. O vzmužení mužů a o Vyšehradě

Za půl roku poté se muži vzmužili. Opatřili si brnění i koně, ale přece jen se neodvážili podstoupiti s dívkami boj. Chtěli však postavit jim nablízku hrad. Tu je dívky dvakrát zahnalý, i uchýlili se muži ke Isti. Položili se před Libici.

Tenkrát se dívky poradily a sebraly a jely bránit svůj dvůr. Muži bojíce se přesily skryli se v Libici v ležení. A tu Přemysl po poradě a přípravách postavil jedné noci dřevěný hrad, kte-

rý nazvali Vyšehrad. Z tohoto hradu pak válčili pět let a muži měli s tím veliké soužení. Dívky totiž neměly na svém hradě mužů a nebály se proto zrady. Avšak na Vyšehradě dívky byly a ty prozrazovaly, když chtěli muži někam jeti. Tu pak je snadno na cestě pobíjely. Také Vlastin list k nim došel a ten způsobil, že žádný muž si nebyl jist životem. Byla to v zemi veliká potíže, žena bila muže pro jedno slovo, mnoho mužů bývalo ráno nalezeno na posteli probodených noži. Proto se v noci uchýlovali do hustých lesu, aby utekli před dívčí ukrutností a zachovali život.

Počestné paní se za tu válku styděly a viděly v tom bláznovství. Některé však se nepřidávaly na jejich stranu zjevně, ale měly s Vlastou tajné spolky. Jen pravé ženy byly mužům věrné.

Muži toho věku si zaslouží ode mne pochvaly a poděkování moudrých za to, že ani jeden se nemstil na své řádné paní za zlo a že žádný se jí nechtěl vysmívati slovy: „Nectná ženo, činím podle práva.“ Přejte mé čestné ženě, ať je dlouho zdráva.

XII. O rozličných dívčích úskocích

Potom začaly dívky líčit rozličné nástrahy, jimiž připravoval muže o čest. Když zjistily, že na Vyšehradě mají veliký hlad, pozvaly je pod záminkou příměří na Děvín a posadily k nim krásné panny, které měly vést mnoho chytrých řečí. Ty k nim mluvily: „Já bych byla ráda tvá, ale má matka by byla proti tomu. Kdybys mne chtěl mít, musil bys ji sprovodit se světa. To bude snadná práce počkáš-li si na ni na té a té cestě, má se tamtudy ubírat s družinou devíti dívek. Můžeš ji tam i s nimi zajmout.“

Touto nástrahou oklamaly ta ubožátka, mnoho statečných mužů pobily a zbavily se mocnějších nepřátel. Tak jiná jinému

zase projevovala lásku a slibovala velikou věrnost, dodávající: „Jak mě mrzí, že musím pobývat v tomto domě. Chceš-li se státi mým milým mužem, chci ti zradit Děvín.“ A začala mu dávat naučení, jak by toho dosáhl.

Jakmile se to dověděl Přemysl, promluvil k nim: „Radím vám, abyste jim nevěřili, chtějí vás takto jen pobít.“ Muži mu nevěřili a chtěli se dostat podle rady dívek na hrad. A když tam již vešli, tu na ně dívky vyrazily, o překot je všechny bily a neživily žádného.

XIII. O Ctiradovi

Na živu zůstal jeden statečný muž, jménem Ctirad. Na toho začalo vymýšlet lest šest dívek. Dověděly se, že má jet srovnati nějaký spor. Tu ony nejkrásnější dívku; jménem Šárka, vsadily do klády a nalíčily, ji na něj na jeho cestě. Položily k ní troubu a láhev medoviny a nechaly ji samotnou v lese.

Když se tak tudy Ctirad ubíral se svými lidmi, spatřil najednou: Hle, plačící dívka a nad ní krákající havran. (Ten snad byl prorokem jeho smrti; škoda ho, toho dobrého jinocha.)

Otázal se jí, co tu činí, proč tak nařiká. Odpověděla: Jsem dcera pána z Oskořína; svázaly mě ty zlé dívky. Chtěly mě násilím odvléci na svůj hrad a nutit k těm svým nepravostem. Ale jakmile vás spatřily, nechaly mne svázanou a utekly.“

Dověděv se to všechno, Ctirad sestoupil s koně a pannu rozvázal. Tu začala s pláčem prosit, aby v její osobě poctil všechny panny a dovedl ji se ctí k jejímu otci.

Ctirad se posadil vedle Šárky, poručil svým, aby se rozesadili okolo a začal popíjet medu a troubiti na tu troubu.

Podle té dívky pochopily, že mají Ctirada jako v pytlí. Pobídly koně a napjaly svá lučiště. Jak vyrazily na Ctirada, vy-

křikly na ně vysokým hlasem. Dříve než muži přiběhli ke koním, již je zjímaly, jako ptáky. Hned všechny lidi pomlátily a Ctirada vbily na kolo před Vyšehradem. Čerti se chechtají té věci. Ono mu místu podnes říkají Šárka.

XIV. O právech dívek

Když se tak zbavily toho Ctirada, usnesl se dívčí sněm, aby Vlasta vládla celé zemi, muži aby se drželi pluhu. Vlasta se toho ujala a žádala od dívek plnou moc. Dostala ji a ihned poslaly po celé zemi posly s tímto nařízením: „Když se narodí chlapeček, jest mu utnouti pravý palec a vyloupnouti pravé oko, aby nemohl ani meče držeti ani za štítem viděti. To vše, aby se později nehodil k boji.“ Totéž kdysi chtěli pohané od židů a snad se to dívky dověděly. Pakliže to vymyslíly samy, je vidět, že byly moudré.

Pak Vlasta nařídila a rozhlásila po celé zemi, aby si dívky volily za muže, koho chtějí. Aby žena zůstala u dvora a muže si podrobila k práci. S tím právem ohlásila všem svou milost a přislíbila pokoj celé zemi.

XV. O Isti mužů a o vyhubení dívek

Když se o té řeči dověděl kníže Přemysl, svolal tajně sněm. Zde se radili o své obraně. Slíbili Přemyslovi věrnost a utvrdili se v ní. Začali činiti nájezdy před Děvín a pobíjeti dívky na cestách. Na své schůzi se Istiví muži usnesli na tomto: Pod zámkou míru pozvali k sobě na Vyšehrad slovtnější z dívek a mnoho jich tam zneuctili a potupili. Tak ony ztratily všechnu sílu a udatnost a hanbou se do Děvína víc nevrátily.

Když to uslyšela ta lítice Vlasta, zakřičela žalostí jako medvědice a vypověděla všem mužům nepřátelství na život a na smrt. Přemysl jí odpověděl po poslu: „Před vámi se ne-

stydíme za své proradné jednání, neboť u vás nevidíme nic jiného než zradu. Kdybyste byly zůstaly nám věrný, nespátřily byste zrady ani u nás. Že jste však tak směle oblékly plášť věrolomnosti, dopřejte také jiným, aby jej nosili.“

Dívky se sebraly a vytáhly před Vyšehrad, aby ho mocí do-
byly a pobily v něm všechny muže. Muži vytáhli proti nim.

Jakmile na sebe narazili, Vlasta nerozvážně vyrazila a vrhla se na nepřátele. Uhodilo na ni sedm jinochů, ale těm všem se ona ubránila. Tu podlehla omylu ve své unáhlenosti, myslíc, že ji následují dívky. Když v hustém chumlu již nemohla vlád-
nouti oštěpem ani mečem, stihla ji pohroma. Rozbodali ji noži a po bitvě ji hodili psům.

Když dívky vystřílely šípy, mladší jim podaly oštěpy. Šly do boje pěšky a plačíce. Muži je tepali bez oddechu, a když jich poslali na dvě stě na smrt, daly se ostatní na útěk. Dříve než přiběhly na hrad, vyběhli muži za nimi na padací most. Zde byla veliká seč, jak hustě se tlačily do brány. Muži se nelítostně vedrali do hradu za nimi. V té chvíli poznaly dívky své bratry a volaly na ně úpěnlivě, některé před nimi klesly na kolena, jiné se k nim lísaly. Ale ať dělaly, co dělaly, mužská srdce neobměkčily. Ti ta krásná těla posílali na smrt a shazovali s hradu.

To byl konec té družiny a tím se skončila i ta vojna.

XVI. O nastolení Přemysla a o jeho nástupcích

Přemysla posadili na knížecí stolec a pak hned zničili hrad Děvín. Potom kníže Přemysl umřel a po něm byl knížetem jeho syn Nezamysl, po něm Mínota, po tom jeho syn, zvaný Vojen. Ten svým synům zemi rozdělil ještě za svého života: Lucko dal Vlastislavovi, české knížetství Unislavovi. (Čemu se říkalo dříve Lucko, to má nyní název Žatecko.) Po otci se stal kníže-

tem Unislav, ten zemřel za krátkou dobu. Po něm vládl jeho syn Krasomysl Žádny, z nich nezanechal po sobě dobré jméno. Protože byly jejich mravy hloupé, jest i písmo o nich velmi skoupé.

XVII. O moudrém Neklanovi

Po Krasomyslu nastoupil Neklan. Ten byl dobrého rozumu, ale měl jednu vadu, že totiž byl neudatný. Možná, že mu říkali Neklan proto, že ho nikdy nekláli s koně. K do dobrodružství nevyhledává, toho hlava zůstane aspoň dobrá zdráva. Nikdo to Neklanovi nevyčítej, neboť věz: Bláznům je dopřáno hrdinosti, moudrým chybí na chrabrosti. Neboť moudrý obrací věc na všechny strany, až jí tím otupí hrany. Nemoudrý stržen malou příčinou mlátí bezhlavě, až prosadí svou. Blázni bývají slovíčkáři, a proto se jim spatně daří. Je-li moudrý a odvážný, jest i jeho skutek rozvážný. Neboť takový nemá strachu z már, to jest však zvláštní boží dar, jímž on knížatům roven jest; spočívá na něm celé země čest.

Neklan neměl tohoto daru. Byl jen moudr, ale ne udatný. Zemi spravoval dobře, války se však nadmíru bál. Často stůně-li hlava, ani údům se síly nedostává. A tak i vinou knížete celá země zmalátněla.

XVIII. O Vlastislavovi Žateckém

Knížete Neklam si prozkoumal žatecký kníže Vlastislav, krásný a mladistvý. Vyhrál nad Pražany dva boje a usídlil se beze strachu z nepřátel ve městě Vlastislavi, nad nímž postavil pevný hrad. To město on sám založil. Stálo mezi Přibkem a Lovošem a mělo jméno po svém knížeti.

Vlastislav dal rozkaz k válce, o níž vám povím mnoho podivných věcí. Velel přivést s sebou do pole všechny psy

a všechny ptáky, aby je krmili lidmi, až by všechny Pražany pobili. Domníval se, že výsledek bude takovýto, a již napřed se tím chlubil. Ale Bůh, který nemiluje chlubitost, záhy orubal jeho pýchu.

Když se o tom dověděl Neklam dostal strach a ani se neodvážil dáti se do válčení. Pozval Štíra, udatného muže, moudrého rádce, a s tím se počal radit, jak by se mohl Lučanů zbavit bez boje. Privil:

„Bylo by lépe, abychom jim dali část země, než abychom s nimi takhle válčili.“

Štír knížeti odpověděl: „Dávno jsem byl přesvědčen o tom, vyhovíme-li ti v této věci, že si učiníme škodu i hanbu. Jako se oni odvážili s námi válčiti, tak i my můžeme mstítí své přátele.“ Knížete mohlo napadnout, že není dobře, radí-li se bázlivý se statečným. Kdyby se byl dotazoval nějakého bázlivce, ten by mu byl poradil něco neudatného, kdežto chrabrá Štír dal radu udatnou. Kníže s ní ovšem nebyl spokojen.

Štír prvil: „Postav mi tak velikou mohylu, aby s ní bylo viděti celý Chýnov – pak se chci já bítí s Lučany a třeba padnouti v tom boji.“ Kníže mu slíbil tak vysoký rov a Štír zase, že se za něj bude bítí.

Všimněte si, jací to byli lidé, že v nich nebyl blud nynějšího lidu, který nedbá, než jak by mu rostl majetek, jako by čest byla v měšci. Bohatství pro ně nic nebylo, dbali jen věčné památky a, dobrého jména.

XIX. O pražské věštkyni a o lucké čarodějnici

Jakmile Štír shromáždil všechny Pražany, vytrhl proti Lučanům. Když přišli k jednomu Lídoli, zvolala na Pražany jedna baba: „Neuposlechnete-li mé rady, udělá vaše vojsko chybu. Rychle zajděte k oné studni; tam obětujte bohům orlici a každý

jí něco pojez. A ty, Štíře, věz, že knížete Vlastislava zabiješ a všechny jeho lidi pobiješ.“

V Lucku byla také jakási baba, ta měla pastorka Strabu. I pověděla jemu: „Vím dobře o vaší bídě. Ach, smutku váš, ach, vy nebozí. Bohové se na vás hněvají. Na Tursko přijedete, ale odtamtud ne. Tam zůstane lucký kníže a jeho rod se již nevzchopí. Jakmile, synku, zasáhneš na Tursku do boje, postav se proti prvému, kterého potkáš. Poraň ho lehce oštěpem, ale neusiluj o jeho život. Hleď mu uřezat obě uši a uschovej si je. Když si je přivezeš domů, poznáš svého nepřitele. Není nic lepšího v nouzi, než uděláš-li před koněm znamení kříže, kterému se nyní blázni vysmívají. Lučané budou dáni na pospas Pražanům a jejich kopě budou svázáni, že se nebudou moci ani hnout. Ty jediný můžeš uniknout smrti. Ač tě potom budou zvat zběhem, na Tursko se nestyď spásit útekem!“

XX. O turském boji

Když vojska přitáhla na Tursko, dali se do litého zápolení. Vlastislav stál pevně od jitra až do večera a velel. Ale Štír se k němu přece dostal a kníže Vlastislav naň vyrazil. Lučanům nadešly zlé chvíle. Štír s'al Vlastislavovi hlavu a Pražané tak Lučany bili, že tekly krvavé potoky. Ze všech ušel z toho honu jediný Straba podle rady od oné baby. Když přišel do svého domu, uviděl, že jeho žena ztrácí duši a že bolestí rozdírá, nač jen dosáhne. Spatřil, že má ránu oštěpem a že je to táž rána, kterou v boji zasadil. Podivil se velmi a řekl: „Musím se o tom lépe přesvědčit.“ Uviděl, že nemá uši, a protože on v tobolce uši měl, počal jí je k hlavě přiměřovat. Pak řekl: „Musím tomu uvěřit, že na mne do boje vyjela má žena a že mne právě ona chtěla zajmout.“

A ona to učinila proto, že měla mezi Pražany přátele, jimž chtěla pomáhat, a pro výsměch svému muži.

Kdo by té příhodě nechtěl věřit, necht' jde k svatému Vítu a může se o tom přesvědčit. To, co jsem tady vypravoval, najde namalováno na Rajském dvoře.

Štír byl pro své činy Čechům velice milý, jako výr Tatarům. Dodnes naň vzpomínají a říká se taky „Štírem se nedělej!“

XXI. O smrti knížete Žateckého

Neklan se ujal vlády v Lucku a tázal se po rodině knížete Vlastislava. Dověděl se, že zanechal synáčka, i hledal pro něj vhodného člověka. Jeden mu ukázal Durynka a toho učinil kníže pěstounem, řka mu: „Měj na mysli jeho milostivého otce, který ti prokázal mnoho dobrého. Vychovávej svého knížete ve cti a panuj si v kraji postoloprtském.“

To pacholátko bylo velice krásné a už v dětství milých mravů. Durynk však se lísal k lidem jako liška a proti svému pánu chystal úklad, jak by ho mohl zabít a zmocnit se jeho panství. V zimě vyvedl Durynk chlapce samého na zamrzlou Ohři a zde mu řekl: „Podívej se, princi, na ryby, jak tam stojí a jak se podivně rojí.“

Princ si klekl, dívaje se dolů na ryby, a když tak visel hlavou dolů, slyšte, co ten zlý Durynk provedl! S'ál děťátku hlavu bradaticí. A nesl tu hlavu do Prahy knížeti, mysle si, jak drahou výslužku si nese! A začal Němec mluvit jako Němec chvále sám svou věrnost. „Já jsem byl svému knížeti věrný, a proto jsem mu byl vždy milý. Tobě chci býti ještě věrnější. Ježto však jsem slyšel: Kdo nechce v domě škodu míti, ten nedej jiskře uhlem býti (řka to, vyňal z podpaždí hlavu, jak ji s'ál – byla ještě krvavá) – uhle, zde hlava Vlastislavova syna, pro jehož smrt vzroste tvá sláva. Kdyby on dorostl v muže, měl by

v budoucnu krvavou hlavu mnohý Čech, a můj hrdinný skutek se mi odvděč tím, že mi dáš Postoloprty dědičně.“ Když uslyšel tu řeč kníže, dal svázati zlého Durynka a pravil: „Nekázal jsem já ti, abys ho zabil, nýbrž abys jej ve cti vychovával. Dobro, jak vidím, sotva bloudíš. Blázen, kdo o cizozemcích dobře soudí. Kázal jsem ti, abys jej opatroval, proč ses opovážil stíti knížeti hlavu. Chci ti v Čechách prokázati tuto čest: Musíš se buď vlastní rukou oběsit, nebo probodnout vlastní mečem, nebo se postavit na tuto skálu a skočit dolů a tak si zlomit vaz.“

Když Durynk poznal, že není jiné rady, zvolil si oběšení. A odcházeje z hradu řekl: „Ach, jak jsem prohloupil. Myslel jsem, že budu mít v Čechách panství, a teď musím viset na stromě.“

Poblíž Prahy kdesi na louce se Durynk oběsil na jívě.

XXII. O Hostivítu a Děpoltovi

Neklan měl dva syny; starší se jmenoval Hostivít, mladší Děpolt. Ten obdržel jako svůj úděl Zlicko (které později nazvali Kouřimsko). Potom Neklan svět opustil a na otcův stolec nastoupil Hostivít. Za toho času se stalo, že povstal jakýsi Leva z Vlastislavova rodu, a ten sbíral vojsko s úmyslem dobývatí luckého knížetství. Vystavěl hrad na veliké hoře a připravil Pražanům veliké trápení. Kníže Hostivít hrad obklíčil, aby jej vyhladověl. Leva vyšel proti nim a utkal se s nimi v bitvě. Když Lučané viděli svou porážku, uprchli před Pražany na hrad. Jakmile je tam uzřely jejich moudré paní, přivítaly je takto: Pokleply se po lůnech a lály svým mužům: „sem pojděte, sem, tady se aspoň skryjete těm Pražanům!“

Zahanbení mužové se vrátili a Pražany porazili. (Ó paní, vy moudrá, krásná zvířata, kdo vám dal takovou radu, že jste jí

sebe ubránily hanbě a své muže zachránily před smrtí? Snad jste slyšely, že médské paní totéž učinily Cyrovi?)

Pro to nelepé poklepání nazývali ten hrad Klepý. Na tom hradě seděli tak dlouho, dokud si nezvolili jiný. Mají v dědictví Vlastislav a poznají se po krásném štítě: nosí ve zlatě dvojí fialovou orlici. Jsou to potomci knížete Vlastislava.

XXIII. O Bořivojovi, prvním křesťanském knížeti

Kníže Hostivít potom zemřel a na otcův stolec nastoupil Bořivoj. Tehdy byl na Moravě králem Svatopluk a český kníže mu sloužil. Jednou se kníže odebral na králův dvůr a král mu připravil velikou potupu. Rozkázal mu sedět za stolem na zemi a pravil: „Sluší se, abys věděl, že pohan se nevyrovná křesťanu. Sed' se psy, to je tvé právo; ty ne kníže, ale hlupáku, který nedbáš o svého tvůrce a máš za boha ušatého výra.“

Když to kníže slyšel, začervenel se, a jakmile bylo po hostině, poprosil o křest Svatopluka, moravského krále, a Metoděje, velehradského arcibiskupa. Ten arcibiskup byl Rusín a sloužil svou mši slovinsky. Ten křtil tedy na Velehradě prvního lecha, českého knížete Bořivoje, roku 894 po narození Božího Syna.

Když kníže Bořivoj tak změnil svou víru, a uzdou se světa, proměnil se ve svatého, činil veliké almužny a stavěl boží domy. První kostel postavil v Hradci a zasvětil jej svatému Klimentu. Druhý Panně Marii v Praze na hradním dvoře, hned u velikých vrat. První český kněz se jmenoval Kaim a ten také zpíval první mši v Čechách.

XXIV. O Svatoplukovi, moravském králi

Zde musím poněkud odbočit do moravské kroniky, abych mohl ve své řeči poctivě ukázat, jak vyšla koruna z Moravy. Povím, jak Morava přišla k Čechám.

Moravský král měl za ženu císařovu dceru. K té se choval velmi násilnický, proto císař proti němu vytáhl a moravský král se s ním dal do boje. Pohříchu bitvu prohrál a žalostně se vrátil na Velehrad. Leč císař se pustil za ním do jeho země. Král utekl hanbou na poušť. Říkal: „Raději budu fráterem než králem, jenž se nebije s nepřáteli.“

Proto přebýval v lese a kopal motykou s poustevníky podle jejich obyčeje. Po sedmi letech, když již měl dlouhou bradu, jel král na císařský sněm a jal se na císaře žalovat:

„Račte, knížata, poslouchati: císař mi vzal zemi neprávem. Má žena jest na jeho dvoře doposud ve zdraví.“ Císař se dal nad tou řečí do smíchu a popíral, co mnich mluvil. Ten začal: „Dosvědčím to svým mečem! Knížata mnicha neznali, ale přece mu řekli:

„Když jsi byl tak smělý a mluvils tak proti císaři, musíš to ovšem dokázati svým mečem!“

Mnich na tu řeč poprosil o stání a císař mu ustanovil za sebe soupeře. Ten vstoupil do kolbiště se zpěvem a mnicha vůbec nedbal. Mnich se chopil soubojového meče a přet'al svému soku štít i jej samého.

Císař pak mnicha pozval k svému dvoru a vzdal mu čest. Král Svatopluk se mu dal poznati a císař všechno přiznal. Vrátil mu ženu i království a dal Moravě všechny svobody. A čeho si Svatopluk dobude z uherské země, to že si smí přivtělit k svému území. Brzy potom žena Svatoplukova zemřela.

Král učinil na Uhry vojenskou výpravu. Uhři jej však porazili a pobili mu mnoho lidí. Král pak pozval českého knížete a postoupil mu před císařem své království. Uhři jej po druhé porazili a pobili opět mnoho Moravanů. Králi to bylo hanba, a proto se již neodvážil vrátit ke svým. Odebral se tajně na poušť a tam zůstal do smrti. Bylo to v Uhrách, v klášteře,

jenž se nazývá Zábor a z něhož dodnes zní zpěv českých mni-
chů.

XXV. O Vratislavovi, otci svatého Václava

Potom Bořivoj zemřel a z knížetství došel věčného království. Po něm dostal stolec svého otce Zbyhňev. Ten byl slabého těla a zemřel v mladém věku, zanechav knížetství svému bratru Vratislavu. Ten si vzal ženu ze Stodor, v kraji žateckém, dceru českého hraběte, které říkali Drahomiř. Byla to kněžna pohanka a měla dva syny: starší se jmenoval Boleslav, mladší se jmenoval Václav. Ten byl tichých mravů, pro něž byl u všech lidí oblíben. Proto jej po otci zvolili knížetem a Boleslava podělili Boleslaví. Protože však kníže Václav byl ještě mlád a nemohl své země spravovati, poručili jej svaté Ludmile, ženě milé Bohu i lidem. Ona byla Bořivojova žena a hraběnka ze Pšova. (Čemu se tehdy říkalo Pšov, bylo později nazváno Mělník. Před Mělníkem totiž stával hrad Pšov a pod městem protéká potůček Pšovka.) Drahomiř záviděla kněžně Ludmile, neboť chtěla vládnout sama. Pozvala si Tuňě a Komoně a slíbila jim stříbro a koně, jestliže Ludmilu zabijí nebo tajně zardousí.

Aby se jí zavděčili, slíbili jí to oba.

XXVI. O svaté Ludmile, první křesťance

Svatá Ludmila vychovávala knížete a měla svůj dvůr v Tetíně. Protože byla velmi oblíbena, donesli jí kteréśi děti Kristovy ty řeči, které mluvila Drahomiř a druzí, a, to, co jí slíbili ti dva. ,když svatá kněžna poznala úmysly své zlé nevěsty, začala se připravovati na smrt, nejdříve vyplácejíc, co slíbila.sirotkům. A když pak dlela v pobožnostech, čekajíc dobrovolně na smrt, přijeli Tuň a Komoň a sestoupili na dvoře s koní. Vědouc, že

ji chtějí zabít, kázala jim, aby šli před ní. Tázala se jich na zdravé své nevěsty a rozkázala svým lidem, aby jim dali, čeho třeba. Toho dne se zpovídala, očekávajíc nábožně smrt. V noci na ni ti dva zlí vrazili do komnaty a zde tu svatou kněžnu zardousili závojem tak ti dva pohani poslali sebe k čertu a sv. Ludmilu k Bohu.

XXVII. O matce sv. Václava

Drahomiř si vzala syna na starost a dotázala se kmetů, kdo má být správcem země, než kníže dospěje. Kmeti se mezi sebou poradili a dali jí právo vychovávat svého syna a spravovat zemi do té doby, dokud kníže nepřijde do let a k potřebnému rozumu.

Drahomiř začala podporovat pohanství a vyhánět kněze ze země. A kdekoliv s její dostal kněz nebo křesťan do rukou, byl s ním konec. Byla to jen její zloba, pro niž poštvála pohany na křesťanstvo. Uprostřed Prahy se strhl takový boj, že tekly krvavé potoky a na obou stranách bylo mnoho zabitých. Ona to neviděla nerada; pravila: „Přeji smrt pohanům, neboť tím se zmenší křesťanská moc.“

Když přišel kníže Václav k letům, vymanil se z moci své matky a pravil jí:

„Matko, usad' se na svém věnu, správa země přísluší mně.“ A začal spravovati zemi. Dal otevřítí domy boží, kněžstvo, matkou vypuzené, povolal do země zpátky. Rozmnožoval boží čest v zemi, vykupoval pohanské děti a křtil je, sám pekával oplatky ke mším, v noci nosíval vdovám z lesa dříví, v kostelích chodíval bos, až mu z nohou tekla cestou krev. Ženu žádnou neměl, za děti měl sirotky. Pod paží vždy nosil žaltář a naučil mu své komorníky. Jeden panoš spával před ním a tomu zouval

škorně a sám mu je čistil. Tento komorník se jmenoval Podiven a při pobožnostech vždy knížete mrskal.

XXVIII. O sv. Václavu a knížeti kouřimském

Když zlický kníže Radislav spatřil, že Václav je tak pokorný, nedomníval se, že by měl odvahu se bránit, a začal jeho zemi škodit. Jeho nemoudrost jej přivedla k tomu, že proti knížeti popudil celé Zlicko. Začal dobývat žitomirského dvora a předhazovat Václavovi pletichy. V tom se arci zlický kníže velmi mýlil. Nebol věz: statečných lidí znamení jsou tiché skutky, mírné mluvení. Nic než spílat umí člověk špatný, po činu se teprv pozná zdatný.

Kníže Václav to dobře na sobě ukázal. Jakkoli tichý, přikázal všem vstáti na vojnu a vytáhl z Prahy. Kníže zlický táhl proti němu. Václav vida, že se mají bojově utkat, poslal ke knížeti Radislavovi posla s tímto vzkazem: „Můj názor jest, že se sluší, aby se bil ten, kdo si žádá cti a prospěchu. Proto se sluší, abychom se bili já a ty, nedejme, aby se v boji pobíjel lid. Kdo z nás zůstane na živu, ten se stane knížetem v obojím knížetství. Dejme svým vojskům povel státi v pokoji a míru, nepomáhat ani tobě ani mně.“

Radislav nevěda, co by na to řekl, přistoupil zahanben na tu řeč. V té chvíli by byl raději na Zlicku, aby se zbavil toho, je-muž předhazoval pletichy.

Od svých lidí vyšli dvě knížata a slyš, jak Bůh všecko správně řídí! Když Radislav se octl již poblíž knížete Václava, uzřel, že kníže Václav má na čele zlatý kříž a po obou stranách anděla. Radislav seskočil se svého koně a vydal se mu na milost. Kníže Václav jej na milost přijal řka: „Brachu, nechej mého a měj dosti na svém.“ Pobyl s knížetem v Žitomíři a tam se také spolu smířili.

XXIX. O sv. Václavu a o císaři

Stalo se, že císař pozval k svému dvoru knížata a i kníže Václav šel na ten sněm. Když již knížata byla shromážděna, kníže Václav se pohříchu opozdil. Císař se rozhněval na jeho dlouhé modlení k Bohu a ustanovil, že kdo by vstal v ústrety českému knížeti, až přijde, anebo mu dal místo, tomu má být sřata hlava a jeho dětem odňato všechno dědictví.

A když císař s knížaty zasedal v radě a soudil rozličné pře a když vstoupil český kníže a pozdravil, tu mu vstal císař vstříc s velikou úctou a posadil jej na svém stolci a knížata rozesadil okolo. Pak se začal knížatům omlouvati, že prý se jinak státi nemohlo. „Viděl jsem mu na čele zlatý kříž a po tom poznávám, že je ten člověk svatý. Byli s ním boží andělé a velice mi hrozili. Proto jsem nelenil a vstal jsem mu vstříc.“

A císař začal Václava prosit, aby mu ráčil být přítelem a aby si ráčil vzít z jeho klenotu, co by jen ráčil míti. Tu svatý kníže na nic jiného nedbaje vybral si, co měl za nejlepší, totiž ruku svatého Víta, který velice vytrpěl pro Boha. Tenkrát císař, jak byl milostivý, zprostil zemi vší služebnosti. Aby měl svatý Vít důstojnou schránu, spěchal kníže postavit mu na hradě chrám.

XXX. O smrti sv. Václava

Bratr záviděl Václavovi a přemýšlel, jak by se zmocnil země. Protože mu nemohl nijak uškodit, pozval jej, jak měl velikou zlost, do Boleslavě na hody pod záminkou křtu svého syna. Když Václav pobýval u bratra, nabízel mu jakýsi bohabojný muž koně a pravil: „Vyskoč na koně a zčerstva odtud uháněj, sice se dočkáš od bratra žalu. Chce tě za bít, aby mohl sám být knížetem.“ Kníže mu na to odpověděl: „Dobře to vím, brachu. Děkuji ti za lásku a věrnost, ale již jsem žil dosti dlouho. Nemohu-li pro Boha trpěti jinak, chci pro něj alespoň tu smrt

přijmouti. Vypijme tu číši na čest svatému Michalu, aby naše duše odnesl do nebeského království.“ A mínil kníže tu číši, o níž mluvil Syn Boží: „Můžete-li z té číše vypítí? Již přišla chvíle, abych ji vypil do dna.“ Praviv to, počal se loučiti, řka: „Více vás již zde nevidím.“ Pak Václav vstal a ubíral se na modlení do chrámu. Zde na něho číhal se svými lidmi Boleslav. Když kníže uzřel svého bratra, počal mu děkovat za kvas, uspořádaný mu na počest. Tu Boleslav vytrhl z pochvy meč a pravil: „Brachu, já ti ve všem a vždy rád sloužím a nyní ti posloužím takto: již jsi domluvil“ A ťal ho po hlavě mečem. Ale pojala ho taková hrůza, že mu stěží škrábl po kůži. Přece však uťal sv. Václavu ucho a pak mu vypadl meč z ruky. Svatý kníže meč vzal a řekl: „Bratře, mohl bych ti teď oplatit, ale můj tvůrce je mi tak milý, že bych za celý svět tvou krev neprolil.“ A vrátil meč bratrovi se slovy: „Cos počal, rač dokončiti!“ I poklekl u kostela na práh. Boleslav se přitiskl k bratru a volal na lidi a nařikal, že ho chce bratr zabít. Když kníže klečel na prahu kostela a poroučel svou duši Bohu, přiskočil Hněvsa a jeho bratři a tu svatou duši oddělili od těla. To se stalo roku 928 po narození Božího Syna. Protože Boleslav vystrojil kvas pro křtiny, nazval pro onu příhodu svého syna Strachkvas. Ti, kteří byli vinni smrtí svatého knížete, vytrpěli mnoho zlého. Hněvsa se s koněm propadl, jeho bratr se rozložil malomocenstvím. Příslušníci jeho rodiny mívají zlé nemoci a někteří ročně záchvat vztekliny.

XXXI. O Boleslavovi Litém

Po smrti sv. Václava se stal knížetem jeho bratr, Boleslav Lítý. Toho roku císař, chtěje pomstít svatého Václava, se vypravil proti Boleslavovi. Ten proti němu vytáhl, ale nemohl v boji obstát pro své hříchy. Císař Čechy porazil a zemi

si podrobil daní. I knížeti přikázal na svém dvoře službu, totiž držeti nad ohněm kotel, O zázracích svatého Václava Bůh, chtě oslaviti svatost sv. Václava,, činil skrze něj, veliké zázraky. Když Boleslav uzřel, že se nemůže protivit boží moci, začal na půl věřiti v svatost svého bratra. Po třech letech ho dal přenést do Prahy a tajně pochovat v kostele sv. Víta. Když nesli to svaté tělo do Prahy, nemohli jím na dvou místech hnout. Přešli dvě řeky bez mostu a bez lodí. Z žalářů vyšli vězňové v okovech. Rány sv. Václava se všechny zacelily, mimo jednu, která byla jako čerstvá. To byla ta, již mu zasadil rozlícený bratr – a nyní byla jeho obžalobou. Ucho, které Boleslav uťal, nikdo neviděl. Sv. Václav měl sestru Přibyslavu. Tato zbožná dívka pravila knížeti: „Dověděla jsem se skrze zjevení svého bratra, že to svaté ouško leží mezi stěnou a dveřmi na místě, kde se stalo to neblahé dílo.“

Když tak ucho našli, přiložili je k hlavě a ono přirostlo k největšímu údivu všech.

Byl při tom jeden kněz, ten pravil s velikým pláčem, aby mu sv. Václav ráčil udělit kousek svého těla, a slíboval mu, že mu bude tím nábožněji sloužiti. Ihned se sv. Václavu začal viklati jeden nehýtek, kněz jej vzal a vřele mu poděkoval.

Všichni přítomní vzdali Bohu chválu a to svaté tělo pohřbili.

XXXII. O Boleslavově vládě

Když Boleslav poznal, co zavinil, učinil svého syna Strachkvasa pro spásu své duše mnichem Kdyby vsak byl neměl pravé lítosti, byla by mu svátost jeho syna málo pomohla.

Pak rozkázal kníže Boleslav zemanům v Boleslavi, aby město obezdili. Zemané se o tom radili a vzepřeli se tomu a vzkázali to knížeti po řečníku. Tomu kníže řekl:

„Běda ti, můj starý vinníku!“ A hned mu vlastní rukou srazil hlavu a tak, jak byla krvavá, ji hodil za sebe. Vyskočil na peň a začal hovořit: „Kdo se mi chce protiviti?“

Poté se mu páni pokořili a Boleslav ohradili zdí.

O Boleslavovi Štědrém

Pak zemřel Boleslav Lítý a na stolec nastoupil jeho syn Boleslav. Vydařil se svat ze zlého a milosrdný z ukrutného. Neboť postavil v čechách dvacet kostelů a město Mladou Boleslav. Činil veliké almužny a křesťanství velice podporoval. Jeho panenská sestra milovala slávu boží. Ve vsí knížecí slávě šla do Říma a vymohla Praze biskupství. Přinesla do Čech řeholi sv. Benedikta a k Svatému Jiří přivedla mnoho panen. Prvým biskupem byl Sas Dětmar, druhý – svatý Vojtěch, byl také mnich. Jeho otec se jmenoval Slovník, sídlem na Libici, jeho matkou byla Střezislava. Byl sestřenec zlického knížete. Nedbal však světské slávy a chtěl proto biskupství postoupiti mnichu Strachkvasovi. Strachkvas však je nechtěl přijmouti. Tu mu pravil sv. Vojtěch: Synu, vím něco velmi jistě. Nyní můžeš a nechceš přijmout. Potom budeš chtít a nebudeš moci.“ Svatý biskup chtěl odnaučit lid pohanským zvykům a přivést ke křesťanským obyčejům: uzavírat pravé manželství, pohřbívat na hřbitově, neobchodovat v neděli, nemíti otroky. Když však nemohl kopřivy ze své zahrady vyplít, proklel celou zemi a odešel do Říma. Strachkvas dosedl na biskupský stolec proti jeho vůli. Když jej světili na biskupa a kněží stáli okolo něho, vstoupil do něho čert a neopustil jej, dokud dýchal.

Pak se sv. Vojtěch vrátil do Čech a zemi odklel, načež, odešel do Polska, hodlaje tam kázati. Pak zaklev opět zemi, odebral se do Pruska a s mučednickou korunou se dostal k Bohu. To se stalo léta 997 od narození Božího

Syna. Z jeho smrti vinil císař Čechy, a proto učinil proti jejich vůli biskupem Tegdaga. Kníže Boleslav sloužil horlivě Bohu, a dobře se mu proto dařilo. Porazil tenkrát mocně Poláky a dobyl veškeré jejich země až do Krakova. Tam usadil posádku a obsadil i jiné tvrze svými Čechy. Byl to statečný hrdina, proto měl čest i majetek.

XXXIII. O českém králi Boleslavu Skoupém a Slepém

Pak svatý a šlechetný Boleslav umřel. Na stolec nastoupil jeho syn Boleslav Skoupý. Ten nechtěl Čechům v Polsku posílati stravu, a proto ztratil polskou zemi i celou svou čest i život. Poláci dobyli v Polsku na Češích všech tvrzí, a kolik Čechů tam zbylo, všechno pobili. Boleslav odešel do Polska a uzavřel s nimi mír pro sebe neprospěšný. Neboť Mezka, polský kníže, pozval českého krále na hostinu a pod záminkou míru mu dal vyloupati oči. Hle, tam vede lakota! Jen blázen ji má za moudrou: Český kníže cizí oběd hledá a stihne jej taková běda!

O Oldřichu a Jaromíru

Kníže Boleslav zemřel na velikou bolest a polský kníže Mezka vtrhl mocně do Čech.

Boleslav Slepý měl dva syny: starší se jmenoval Oldřich, mladší Jaromír. Tenkrát dlel Oldřich na dvoře císařově. Mezka však, jenž měl mnoho zlata, koupil Oldřicha od císaře. Všechen lid proto na císaře reptal. Jaromír, ač ještě mlád, chtěl zemi brániti. Avšak ti, kteří měli obranu provádět, byli lhostejní, jen stříbro od něho brali.

Oldřicha zavřel Mezka do věže a týral ho hladem:

XXXIV. O nevěře vršovických a o knížeti Mezkovi

V tu dobu byli nejmocnějším rodem v zemi Vršovici. Jejich starostou byl Kochan. Když tenkrát viděli, že v zemi je nejsilnější Mezka, učinili velmi nemoudré rozhodnutí. Právili:

„Vyhubíme knížecí plod. Tak se stane náš rod slovuťným. Budeme hráti s knížaty jako v šachy, berouce od nich úplaty. Cizí kníže se nás bude bát. A budeme-li chtítí, můžeme sami dodat knížete. Proto nedovolme, aby knížecí plémě se rozrostlo, chceme-li sami býti mocni.“

Když tak Vršovici mluvili, smýšleli velmi mrzce. Snad nevěděli, že se všech stran kolem nich byla knížata, z nichž každý toužil po vládě v zemi. Ale císař měl všechno v moci.

Ale nemoudří Vršovici z toho všeho neměli strach a svého knížete Jaromíra zajali. Vyvedli jej na Velizskou horu k jedné lípě a k té svého knížete přivázali. Ach, jak se potázali se zlou! Počali s ním žertovati a stříletí na něj jako do terče šípy. Ale žádný z nich neviděl, že svatý Jan, Boží Křtitel, knížete zachránil. V jeho houni střely utkvěly, aniž se dotkly knížecího těla.

O Hřivcovi a Hovorovi

V tom lese měl kníže dva lovce, Hřivce a Hovoru. Hřivec držel s Vršovici, Hovora však byl věren svému pánu. Hřivec knížete zradil a nejmíc ho mučil. Jakmile se to dověděl Hovora, spěchal do Prahy a řekl to knížecím věrným. Ti však odpověděli. Nevíme, co proti tomu dělat, ba nevíme ani kam jítí.“ Na to Hovora: „Já budu troubit a vy spěchejte za hlasem trouby!“ Pak se Hovora zjevil Vršovícům a tu naň Hřivec ukázal jako na nebezpečného a žádal, aby ho nenechali na živu. Vršovici tedy Hřivcovi rozkázali, aby Hovoru oběsil. Ten je prosil, aby mu dovolili třikrát si zatroubit. I začal troubiti a pak povídal:

„Ach, běda mi nebožáku! Vidím, že brzy umru. Kmotříčku, u tebe se mohu nadíti věrnosti, tobě poručím své děti.“ Vršovici se mu smáli. Pražané se k nim blížili za zvukem trouby.

Poručili mu, aby si zatroubil po druhé na troubu a uvázali mu kolem šíje provaz. Hovorce zatroubil a prosil Boha za spásu své duše. Modlil se velmi dlouhý otčenáš, neboť to tak potřeboval. Hřivec mu pravil: „Kmotříčku, nerač tolik žvaniti a vylez výše na dub!“ A když troubil po třetí, široce se rozhlížel dokola. Tu náhle Pražané vyrazili a na Vršovice vzkřikli. Ti se rozprchli. Některé Pražané zajali na úprku, jiné stíhali po lese a velmi nemile je pobíjeli.

Kochan tenkrát nevěděl, kolik má doma slepic, neboť se vryl pod skalou do země a tam se, bohužel, ukryl. Potom odvážali knížete od lípy a to místo si poznamenali. Později tam postavili oltář a kostel sv. Janu. Hovorce chytil Hřivce na útěku a pověsil ho týmž lýkem na témž dubě.

Páni Hovorovi děkovali za věrnost a blíže Velize mu darovali ves.

XXXV. Jak sv. Jan vysvobodil Oldřicha

Kochan, který tu hodinu přečkal, obrátil všechnu vinu na knížete. Pravil: „On zradil svého otce i bratra. Zaslouží si od nás věrných jen všeho zlého.“

I poradil jim, aby mezi knížaty činili rozepře, dodávaje: „Všichni nás budou pokládat za lidi. Naše knížata, budou-li chtít, nic nám pak nebudou moci udělati.“

Kníže Mezka dobyl pražského hradu i celé země kromě Vyšehradu. Za této války žil Kochan v pokoji, ale tajně radil Mezkoví, polskému knížeti, ke škodě svých:

„Chceš-li se zmocnit českého knížetství, musíš dříve stít hlavu Oldřichovi. Pak teprve budeš mít v zemi klid. Jsou ještě někteří, kteří v něm vidí svou naději, a proto tebe neposlouchají. Ale nebude-li ho, budeš ty celá naše naděje!“ Když uslyšel Mezka tento Kochanův vzkaz, poručil po poslu, aby Oldřichovi st’ali hlavu. Jakmile se Oldřich dověděl, že ho nazítří chtějí popravít, nevěděl, co si má počítí, i začal prosití sv. Jana Křtitele, aby jej vysvobodil, jako vysvobodil bratra. Sv. Jan ihned Oldřicha přenesl do Oldřiše a kníže mu na tom místě postavil později kostel. Kdo býval v Oldřiši, ten tam ten kostel sv. Jana, byť zpustlý, vídal.

XXXVI. Jak dobyl Oldřich na Polácích Prahy

Knížecí věrní se sebrali a tajně postupovali ku Praze. Smlouvali se s pastuchou a slíbili mu pěkný dar, kdyby jim chtěl zradit Prahu. Pastucha slíbil a vybídl je, aby stáli na Strahově a čekali na hlas jeho trouby. Protože na tom místě měli stráž, nazvali ten les Strahov.

Nazítří pastucha při vyhánění stáda zavolal na vrátného, dal si spustití most a začal silně troubit. Čechové vyběhli na Prahu a Poláci utekli ode všeho z hradu pryč. Čechové stanuli uprostřed hradu, a že jich bylo málo, nepronásledovali Poláky. Ti se ani neohlédli, ba někteří plavali nazí na druhou stranu reky. Volal na ně toliko sám pastucha a Polákům se zdálo, jako by za nimi bylo sto ořů. Oldřich vypudil Mezku ze země a Kochan se svými se dal na jeho stranu do služeb a dělal, že je mu ve všem věrný. Obžalovával však u něho knížete Jaromíra.

A Kochan tak rozeštvával bratry proti tobě, až kníže dal svému bratru vyloupati oči. Jaromír bratru povídal: „Dobře vím, brachu, žes to neučinil o své újmě, neboť sám jsi proti mně přece nic neměl a vždycky jsi mne pokládal za věrného

a nevěrným ti byl Kochan. Sukně nebývá bližší košile. Kdo se pro vzdálené bližšího vzdaluje, ten věru moudrým nesluje. Na Vršovice se nespolehej a trestej je, kde můžeš!“

Ta slova došla až ke Kochanovi. Vzal oštěp a šel na záchod a tam číhal na knížete. Když ten seděl při větší potřebě, tu Kochan hanebně proklál nevinného, šlechtného knížete Jaromíra.

XXXVII. O pěti svatých bratřích

V té době šest českých mnichů poznalo nástrahy světa, a proto se usídlili v jednom polském lese. Jedli většinou byliny, chléb jen zřídka kdy o velikonocích měli jáhly, kdežto maso, sýry, vejce nechtěli ani jmenovat. Za postele měli rohožky a pod hlavu si kladli místo podušky kámen. Na modlitbách se tepali hrozným bitím a málo- kdy spolu promluvili. Jen když měli v ruce bič, pravívali k němu: „Hřešíš, když mi polevuješ, spasíš mne, když dobře biješ!“ Tehdy Mezka, bohatý polský kníže, dověděl se o jejich tak svatém životě, poslal k nim věrného posla a dal jim sto hřiven čistého stříbra, aby se za ně zbavili své chudoby. Když spatřili stříbro, pravili muži, kteří spolu půl roku nevedli žádné řeči:

„Toto jest záhuba pro duši a srázná cesta do pekel. Kdo se stříbra drží, toho Bůh v přízni nedrží.“ Proto si ho ani ne všimli a poslali šestého, totiž Barnabáše, aby knížeti opět stříbro vrátil. I zůstalo jich tam pět bratrů, jimž říkali: Benedikt, Matěj, Jan, Kristin, Izák.

Tu na ně přišli zloději, vloupali se jim do jejich chýšky a začali hledat to stříbro. Když jim bratři neměli co dáti, podřezali jim po ukrutných mukách hrdla a tak je poslali k Bohu.

To se stalo roku tisícího čtvrtého od narození Božího Syna.

XXXVIII. O Oldřichovi a Přimdě

Tenkrát se stalo, že kníže Oldřich lovil a jsa sám v pustém lese zabloudil. Když byl velmi stísněn a rozhlížel se kolem dokola, spatřil náhle, jak tu stojí hotový hrad. Rád by si byl kníže k němu zašel, a že neznal cestu a že bylo okolo husté hloží, sesedl s koně a proklestil si cestu mečem. I počal lézti do hradu po kmenech, ježto se nemohl nikoho dovolat a nenašel znamení, že by v něm byli lidé. Most k hradu byl zvednut a dokola byly tvrdé zdi. Když tak kníže se ostal po velkém úsilí do hradu, prošel všemi sklepy, a uzřel zetlelé roucho, ale člověka tam nebylo. Nalezl tam veliké bohatství a mnoho vína. Prohledav hrad, vyšel tou cestou, jakou vylezl. Pak jej kníže přidělil panu Přimdovi a po tom byl hrad nazván Přimda.

XXXIX. O založení Přimdy

Proč byl ten hrad postaven v pustině, proč byl tak opuštěn, že k němu nevedla ani cesta – proč to všechno se stalo, dověděl jsem se v německé kronice. V ní jsem četl, že byl jakýsi mladý hrabě z Aldenburka, který dlel na císařově dvoře. Zamíloval se do císařovy dcery a také ona mu dávala najevo, že ho miluje. Neměl odvahy ucházeti se o ni u císaře, neboť jí nebyl roven. A tak milostí chřadl a princezna také tuze usychala touhou po něm. Jak se často v takových případech stává, přivedla ji její silná láska až k tomu, že ji pojala žádost. Neboť málokdo se zbavuje tajné lásky po dobrém. On prodal své hrabství císaři, a když mu císař dal peníze, začal se toulati po pustých lesích a vyhledávati vhodné hradiště. Nalezl horu a počal stavěti hrad, a když byl hotov, navozil tam zásob; tolik, že by stačily na sto let. Když to všechno dokončil, dal všechny dělníky pobít. Pak zavedl všechnu čeleď

do jednoho domu, ten zavřel a ohněm zžehl všechny lidi. To učinil s tím úmyslem, aby nikdo o hradu nevěděl. Potom princeznu unesl tajně na svůj hrad a zde s ní sám dlel po pět let, takže o něm žádný člověk nevěděl. Stalo se pak, že císař byl dvorem v Řezně a vyšel si na lov a zabloudil. Nevěděl, co si počít, a toužil spatřit někde nějakou ves. Dal se vzhůru podél potoka, až se mu poštěstilo přijít pod ten hrad, na kterém byla jeho dcera s jeho zetěm. Jakmile jej spatřil, spěšně popojel k mostu a začal velice prosit, aby ho ráčili vpustit, neboť Již tři dny pryč nejedl a padal naň studený déšť. Vpustili hosta na hrad a uctili jej, jak mohli. Člověk jim přišel již zavděk, neboť neviděli žádného pět let a rádi by se dověděli nějaké novinky. Vyptávali se na císaře a on si začal vymýšlet o sobě, jako by vypravoval o jiném, neboť je poznal. I pravil: „Či nevíte, že císař již zemřel?“

Princezna odpověděla: „Ach, jak ráda to slyším. Přeji mu to z celého srdce, aby můj milý od něho neutrpěl zlého. Celému svému rodu bych totéž přála, aby mel můj miláček pokoj.“

Císař z hradu odešel a vypověděl mu válku, podáváje knížatům zprávu o svém nevděčném zeti. Těžce si proklestili k hradu cestu a položili se před ním. Císař zeti vzkázal:

„Sluší se, abys věděl, že já jsem jedl tvůj, chléb. Ale protože jsi mým zetěm proti mé vůli, vypovídám ti boj na život a na smrt, a nic nedbám na svou dceru.“

Když se měl hrabě brániti, neměl čím, nebol všechny tětivy zetlely a nebylo, z čeho by vyrobili jiné. Hrad by, již býval ztracen, kdyby si nebyla princezna rychle vy

myslila postavit se spěšně na hradby a s nich volat: Vězte, že nechci žítí déle než můj milý. Nezabije-li mne jiný, zabiji se sama.“ Knížata se za ni u císaře přimluvili a vyprosili pro ně pro oba milost. Hrabě s princeznou předstoupil před cí-

saře a zvednuv most odešel z hradu se vším jměním. Před síní schovali všechny své klenoty a vydali se sami písáři na milost.

Proto byl ten hrad tak pustý, když jej tenkrát. kníže Oldřich objevil.

XL. O Oldřichově šlechtnosti a Kochanově nevěře

Kníže Oldřich se rozpomenul na smrt svého bratra a poznal lest nevěrného Kochana. I pravil mu: „Tys mě připravil o bratříčka. Já tě připravím o život.“ Dal mu vyřezat jazyk a vyloupat oči a za živa z něho vytahovat střeva. Vršovici to viděli, ale neodvážili se ani přimluvit. Když Kochan chodil okolo sloupu a vytáčel ze sebe střeva, naříkal na svůj rod a mluvil takto k lidem: „Nikdo se nespolehejte na mohutnost rodu ani na hloubku svého rozumu. Kníže ponenáhu všechno ve své zemi opakuje. Jeho zloba mne postihla právem. Chtěl jsem pobít všechna knížata a za to jsem vzal vhodnou odplatu.“

XLI. O selské kněžně Boženě

Kníže Oldřich lovil v okolí Postolopr. Když jel skrz jednu ves, stalo se, že spatřil selskou dívku. Stála na potoce bosa a bez rukávů a prala roucho. Byla to velmi krásná selská dcera a nadto velmi cudná. Kníže se zastavil, počal se diviti její kráse a hned si ji vzal za ženu. Ta kněžna byla velmi šlechtná a jmenovala se Božena. Ale páni to začali míti knížeti za zlé. Tu kníže řekl, co páni neradi slyšeli: „Páni, poslyšte, prosím! Ze sedláků často bývají šlechtici a šlechta mívá syny sedláky. Jen starobylé stříbro činí šlechtu šlechtou. Chudoba šlechtice viní často ze sedláctví. Všichni jsme vyšli z jednoho otce a šlechtic je ten, čí otec měl přemnoho stříbra. Protože je šlechta tak pomíchána se sedláky, bude Božena mou ženou. Ra-

ději si vezmu za ženu českou selku než německou princeznu. Každé srdce hoří pro svůj národ; proto by Němkyně méně přála mému národu. Němkyně bude mít německou čeled', německy bude učit mé děti. Došlo by k rozdělení národa a k zkáze celé země. Páni, nevíte co vám prospívá a co škodí, když mi lajete pro mé manželství. Kdybyste stáli před kněžnou, kdo z vás by za vás řečnil?“ Když měl Oldřich s Božnou syna, dal mu jméno Břetislav.

XLII. O knížeti Břetislavovi, císařově zeti

Potom kníže Oldřich zemřel a na knížecí stolec nastoupil jeho syn Břetislav. Toho času byl císařem Otto Bílý. Ten měl velmi krásnou dceru. Knížata jezdili k dvoru, aby se té kráse divili, a po celém světě se mluvilo o její kráse. Byla vychovávána světsky v klášteře, jemuž říkali Sviní Brod. Když se dověděl Břetislav, že tam je, pravil mezi panici:

„Buď té dívky dobudu, anebo ztratím život.“ Do kláštera jel jako jezdec, ale v bil jej vojensky. Císařově dceři říkali Jitka, a když Čechové vtrhli do kláštera, tu ona, oděna do šarlatové kápičky, skryla se za oltářem v kapli. Kníže Jitku vyvedl z kláštera a vysadil ji na koně. Bradatí mniši zatáhli vrata řetězem a spěchali se zatím ozbrojit. A když se sešli se svými lidmi, vyrazili silně proti knížeti. Kníže do nich mocně sekal a Jitka jsouc poděšena držela se ho pevně jako lopuch. Někteří fráter stál bez ruky, jiný ležel bez nohy, třetí měl ránu přes celý hřbet, čtvrtý již byl bez duše. Kníže Břetislav přet'al mečem velice tlustý řetěz a zdrav vyjel s Jitkou ze dvora. Jakmile se to dověděl císař, vypověděl Břetislavovi válku. Přísahal, že jeho stolec musí stanout v Boleslavi. Když o tom přišla zpráva Břetislavovi, pravil zemanům: „Ať se vzteká v Čechách, já budu páliť v Němcích.“ Když se o tomto jeho

úmyslu dověděla kněžna, poradila knížeti velmi moudře: „Nedělalo by to dobrotu, váš spor by jen vzrostl. Já pojedu svému otci naproti a snad to přivedu k dobrému konci.“

I jela kněžna svému otci vstříc a jala se u něho dobývati milosti pro svého milého. Císař jí nechtěl vyhovět. Privil: „Nechci zrušiti svou přísahu. Přisahal jsem, že můj stolec musí státi v Boleslavi. Kdybych mu dal milost, musel bych přísahu porušit.“ Dcera mu řekla: „To se dá snadno udělat. Dej mi stolec a já jej tam postavím.“ Podle té rady dal císař postavití svůj stolec v Boleslavi a vyzval českého knížete, aby k němu přišel. Kdo byl v Boleslavi, mohl tam ten stolec vidět. Tehdy dal císař svému zeti, udatnému Břetislavovi, za věno výsadu, řka: „Když tě pozve císař na svůj dvůr, pusť oheň na míli okolo sebe!“

Od té doby byla ve znaku českého knížete orlice plameněm štítě.

XLIII. O přenesení těla sv. Vojtěcha

Pak kníže, touže pomstíti svého děda, vypravil se na polského knížete Mezku. Mezka se vydal proti němu s mocnými silami, ale v boji zahynul. Od Čech až do Hlohova bys nebyl býval slyšel polského slovíčka, neboť Břetislav celou zemi vypálil. Položil se v Hvězdě s Čechy táborem. Odtud si vzali těla pěti bratří i sv. Radima.

Sv. Vojtěch se nedal vzíti, a tak se musili tři dni postit. Nadto činili veliké sliby, zapověděli v pátek krčmy, slíbili pravé manželství, zatratili pohřbívání na poli a dali svobodu robotným lidem. Kdo by tyto sliby porušil, toho biskup proklel. Jakmile se zřekli všeho toho, zač kdysi byli sv. Vojtěchem prokleti, vyzvedli jeho tělo a odnesli je domů zároveň se všemi jinými svatými. Vzali zde také tři zlaté desky malované, z nichž kaž-

dá vážila tři sta liber. Mezi nimi byl zlatý kříž zhotovený Mezkou, třikrát těžší než on. Vyvezli z Polska na stech vozech zvonů a mnoho jiných klenotů. To se stalo roku 1036 od narození Božího Syna.

Poláci žalovali v zimě na Čechy pro násilí a žádali tam právo proti nim. Papež počal Čechům hrozit, ale spatřen, že se Čechové nechtějí modlit, vybídl je, aby nějak Bohu polepšili. Kníže za to založil v Boleslavi klášter.

Tehdy zemřel císař, Jitčin otec, a s jeho smrtí ušlo Čechům mnoho prospěchu.

XLIV. O Břetislavově boji s císařem

Druhý císař se chtěl zmocnit na Češích polského zlata. a proto zamýšlel odejmouti Břetislavovi knížetství. Táhl s velikým vojskem do Čech. Když došel k Bavorskému lesu, oznámili již Břetislavovi, že Němci stojí u lesa. Břetislav promluvil ke svým:

„Vím dobře, že vaše lučičtě nejsou z borového dřeva ani vaše meče z dřeva lipového a z císaře nepoteče mléko místo krve. Jestliže jej zasáhne můj meč, poteče i z jeho boku krev.“

Jakmile to řekl, přikázal všem, aby zůstali v Domažlicích. Privil: „Tady se s císařem utkáme.“ Uslyšev, že s druhé strany jdou do Čech Sasíci, řekl kníže: „Nebojte se saské rány!“ Rozkázal Prkošovi z Bíliny, aby vytáhl proti Sasům a svedl s nimi boj pro jediné slovo. Privil: „Nedopust', aby se spojili s císařem. Jestliže něco ztratíš, všechno ti nahradím. Nehleď před bojem, zda je jich moc či málo, častěji málo nad množstvím vyhrávalo. Málo sršňů zahání mouchy na všechny strany a jeden jestřáb rozežene vrány. Sasíci mají světlé vlasy a taková bývají málokdy udatní, jak o tom svědčí knihy. Dobrý

rytíři, boj se špatné pověsti. Není nad ni většího neštěstí. Dokud jsem živ, budu tebe a tvůj rod podporovat. Jeď s Bohem, ten rač býti s tebou!“ Vyprovodil Prkoše a obrátil se na císaře. Když přišel do Domažlic, dověděl se kníže, že císař již jest v lese; velel svým, aby se zdvihli a vešli všichni do lesa. Poručil Chodům, aby činili záseky okolo Němců i okolo nich. Páni mu to měli za zlé, pravíce: „Budou-li silnější než my, kudy uprchneme?“ Kníže odpověděl: „Proto jsem dal učinit záseky, buď se braňte, anebo se dejte zabít. Já odtud nechci odejít poražen. Poručil jsem Chodům, aby zabili toho, kdo ode dne uteče.– Proto je nutno, abyste si počínali udatně. Oni jdou s úmyslem pobrati nám bezprávně naše jmění. Nechcete-li své jmění vydati Němcům, musíte stát pohromadě. Neboť my se právem bráníme násilí.“

Jak to řekl, dal rozkaz na císaře udeřit. Tenkrát Čechové hrdinsky zvítězili nad Němci a mnoho jich pobili. Zahynulo mnoho německých knížat a hrabat a císařství ušel životem. Bylo zabito mnoho slavných lidí a pro spása jejich duší postavili na tom místě kapličku.

Prkoš však se nechtěl utkat se Sasíky a nechal je klidně v zemi se potulovat. Každý soudil na zradu, a to z toho, že saský vévoda, který páčil zemi, Prkošovi neškodil. Když se kníže vrátil, dal Prkošovi vyloupat oči a zutínati mu ruce i nohy za trest, že se nechtěl se Sasíky utkat a že je nechal po libosti procházet zemí.

XLV. O biskupu Ekardovi. O smrti Břetislavové

Kněžna Jitka učinila biskupem svého rodáka Ekarda, velmi chytrého Němce. Ten stanovil desátky: dva peníze za každý dům; každý oráč aby dával svému knězi dva korce obilí, a to jeden pšenice, druhý ovsa. Po Ekardu byl biškupem Hyza,

po něm Šebíř. Potom kníže Břetislav porazil uherského krále a útokem dobyl Ostřihomě. Pak vrátil polskému knížeti Vratislav pod podmínkou, že mu bude platit ročně 800 hřiven čistého stříbra.

Kníže měl syna Spytihněva a tomu dal v úděl Plzeňsko. Tenkrát stavěl kníže zdi okolo pražského hradu a Spytihněv měl hraditi část okolo Sv. Jiří. Zde byla abatyší jeho příbuzná, Němkyně, a její pec stála právě, kudy šel provaz. Aby zeď šla rovně, dal pec Spytihněv zbořit a řekl: „Dnes nebudou v této peci Němkyně mazance péci.“ Když to kněžna uslyšela, vyrazila ze své cely, obsypala knížete německými jeptiškami a prostořece naň vyjela: „Takovou slávu mám, že jsem spřizněna s Čechy! Jsou mezi nimi velicí hrdinové. Vězte, že český kněžic dovede zbořit pec, z takového hrdiny můžete mít radost. Když jsi tohle dokázal, můžeš jít bez starosti na Šváby!“ Spytihněv zadržel své pokárání a svůj hněv obrátil ve smích. Neodpověděl jí ani slova a uchoval si svůj hněv na příhodnější čas. Tenkrát Uhři zajali na Moravě mnoho lidu a Čechové se na ně vypravili. Když se vojsko dostalo k Chrudimi, tu se kníže Břetislav pohřichu' rozstonal. Tak zemřel v tom městě český hrdina a celá země měla pro jeho smrt smutné chvíle. Kdo zavítal k jeho hrobu, jako nad hrobem otce naříkal.

X LVI. O Spytihněvu, nepříteli všeho německého

Potom byl knížetem Spytihněv, jeho syn, a ten ihned ukázal Němcům svůj hněv. Ve třech dnech vyhnal ze země všechny Němce a zahanbil svatojiřskou kněžnu. Posadil ji na vůz, vyvezl ji ze země a nechal ji v Bavorském lese. I matku se všemi klenoty, rouchy, skříněmi vyprovodil ze země i s jejími dámmi a všemi ostatními Němkyněmi. Když vyplet ze země Něm-

ce i všechny Jiné cizozemče jako kopřivy ze zahrady a jako lopuch z koňské hřívky, vyjel na uherského krále, hubitele moravského lidu. Hrdinsky Uhry pobil a dobyl v Uhrách mnoho tvrzí. Kníže měl čtyři bratry a ctil je jako svého otce. Když dorostli do let, milostivě dal každému jeho díl. Knížetství odkázal po sobě Vratislavovi, Moravu Otovi a Kunrátovi. Jaromíra kázal učiniti biskupem, kdyby dosavadní biskup dřív zemřel. Kdyby se to nestalo nebo kdyby an nechtěl čekat, měl do té doby držeti Hradecko; kdyby ,se nestal biskupem, mělo se Hradecko stát jeho údělem. Rozdělil bratrům sto tisíc hřiven stříbra a tak je oddělil. Všem bratrům byl jejich díl milý a řekli: „Náš bratr nás podělil dobře.“ Když Jaromír sídlil na Hradecku, líbilo se mu tam jedno místo. Postavil si tam dvůr a zůstavil mu po sobě jméno Jaroměř.

XLVII. O Vratislavovi, prvním českém králi

Spytihněv zemřel a na knížecí stolec nastoupil jeho bratr Vratislav. Roku 1044 po narození Božího Syna nastal takový hlad, že na něj zemřela třetina všeho lidu. Císař Jindřich III. byl tenkrát v Řimě. Jeho císařovna chtěla jet s ním, a když projížděla Milánem, tu i milánská obec chtěla zabít. Moudřejší tomu zabránili, avšak přece jen uřezali jejímu koni ocas. Císař se proto položil vojensky před Milán a rozhodl se, že od města neodjede, dokud je nebude mít v moci. Císař kázal českému knížeti, aby byl v tom boji u něho. Tu se rozšířilo ve městě a mezi vojskem, že císaři jedou na pomoc muži, z nichž každý má sílu za pět. A ti jsou prý tak ukrutní, že jedí lidi. Každý prý ať posoudí, jací asi lidé to mohou být.

Když se Čechové dověděli, jaká pověst o nich jde, tu, když již byli blízko města, užili lsti: napíchali na rožně těsto ve formě dětí a ukazovali jim, jak hltavě jedí. Vlachové myslili, že Češi

jedí děti, a velmi se jich báli. Pravili: „Ubohá matka, která se odváží počkat se svými dětmi na tyto lidi!“ Jakmile Čechové přišli k městu, přebrodili řeku, neboť Údolen z Chyš našel brod a tím svůj rod proslavil. Čechové si nadělali krabošek a těmi chráněni dobyli města útokem. Neboť Vlachové mysleli, že to po žebřících lezou na zeď čerti; neodvážili se s nimi srazit a utekli. Čechové, chtějíce pomstít pohanu císařovny, učinili skutek, o němž jest mi hanba mluvit. Kdo chtěl zůstat v tom městě na živu, musel kobyle z řiti vytrhnout fík svými ústy. I začali pak naznačovat na prstech fíky. Když takový fík nabídněš Vlachy, tak by tě zabil. Čechové se dostali první do města a vzali si ne lepší klenoty: cla hradě sv. Víta Mojí noha svícnu prý Šalomounova. Milánští ji prý vzali v Jerusalemě, když táhli na židy s Titem a Vespasianem. Kdo chce, může tu nohu vidět před oltářem. Věz, že se jí nynější práce nemohou rovnat. Poděbradští první vystoupili na tu zeď. Proto dostali od knížete do štítu žebřík.

XLVIII. O nejvyšší poctě prvního českého krále

Ta služba přišla německému císaři zavděk a dal českému knížeti na vybranou: buď aby si vzal z města těla svatých Tří králů, anebo aby se jeho země stala královstvím. Kníže to předložil k rozhodnutí zemanům a podle jejich rad vybral zemi korunu. Nadto změnil císař zemi štít a úřad českého knížete na svém dvoře. Místo černého orla dal králi bílého lva s jedním ocasem a ustanovil krále číšníkem na svém dvoře, zprostitv jej dřívější služby, totiž držet kotel nad ohněm. A když se bude volit císař a uchazeči se budou přít, tu měl vejíti mezi ně; a císařem že se stane ten, koho on určí. Potom císař Vratislava korunoval na prvního krále a prohlásil králem českým i polským.

XLIX. O biskupu Jaromírovi, královu bratru

Biskup Šebřín zemřel a Jaromír se zemaný předstoupil před krále a připomenul mu Spytihněvův odkaz. Král, ač o něm věděl, chtěl přece biskupem učiniti Němce. Zemané se radili a nakonec požádali Kojatu, aby promluvil jejich jménem s králem. Kojata se domluvil s moudřejšími a vzal na sebe řeč za knížete Jaromíra. Privil „Králi, rač slyšeti řeč svých vladyků! Pamatuj na díl svého bratra, jímž jest biskupství. Sluší se, aby on seděl na tom stolci. Nesluší se, aby král tak topil svého bratra. Nechceme postoupiti biskupství Němci. Tvůj bratr namáhavě vypudil Němce ze země, nevíme, kdo do tebe vloudil německou žílu. Králi, všechnu svou čest máš od Čechů, od Němců jen úklady. Nedopustíme, aby se Němec stal naším biskupem.“ Král se otázal: „Je to vaše slovo?“ Všichni odpověděli: „To jest naše slovo.“ Když král viděl, že jest těžko protiviti se celé obci, privil: „Chtěl jsem vyzkoušet vaši věrnost. Děkuji vám, že jste věrni svému knížeti. Biskupství přeji svému bratru a budu mu v tom nápomocen, ač budou-li jej kanovníci chtít volit.“

Kanovníci jej měli biskupem rádi. Němci mu říkali Gebhart. Tento biskup porazil Jana, biskupa moravského, neboť Olomouc prý patří pod biskupství české. Privil mu: „Děláš se biskupem a nemůžeš to dokázat.“ Ten mu odpověděl: „Dovsvědčím listinami, že biskupem jsem.“ Kněz Jan na pražského biskupa žaloval v Římě, ale on se nechtěl dostaviti k roku. Papež se naň proto rozhněval, ale Jaromír získal pomoc u Mechildy, královny lombardské, jejímž byl příbuzným; proto jej také velmi ctíla. Ta získala pro Jaromíra papežovu přízeň. O té královně jsem vypustil vyprávění oné kroniky, neboť se to netýká naší země a také se taková řeč na mne nesluší. Mnohý mravný by mě vinil: a Jednak nemravně, žes to psal.“

L. O míšeňské a saské vojně

Potom král pro moravského knížete porazil Litolda, vévodu rakouského. Pak se vypravil na knížete srbského, totiž na míšeňského markraběte. Blíže Míšně postavil král hrad Hvozdec a rozestavil před Míšní vojska. V Míšni byl Beneda, udatný Čech, který byl u krále v nemilosti. Král, dav mu své slovo, kázal mu, aby sešel k němu, a začal s ním hovořit. Vzpomněl si, že Beneda chtěl zabít krále, a rozhodl se pomstít nevěru nevěrou. Otázal se ho, cože svede svým mečem? Beneda odpověděl: „Přetnu jím dva žernovy.“ Divil bych se, kdyby ta věc byla pravdivá. Snad se chtěl jen pochlubiti. Ledaže by k meči přistoupila taková síla, že by to pak bylo pravda, jako se čte o Rolandovi když pohani tenkrát urazili Karla. Možná však, že Beneda chtěl jen králi vyhrožovat. Král od něho vzal meč, jako by si jej chtěl prohlídnout, a probodl Benedu ranou do třísel.

O knížeti Břetislavovi a Zderadovi

Od Míšně poslal král svého syna Břetislava a s ním moudrého pana Zderada na saského knížete. Uprostřed Sas měl kníže dětinský nápad: zajal se s panici osvěžovat koupelí v řece. Zderad knížeti pravil: „Což jsi doposud nebyl na žádné výpravě? Myslíš, že se koupáš ve Vltavě? Kdybys chtěl pořádně pozorovat, seděl bys na oři v brnění a hleděl na všechny strany, maje se na pozoru před nepřáteli, nevypadnou-li z háje.“ Kníže se na Zderada rozhněval a nadával mu neudatných sket. Pravil: „Nerýpej do mne! Věz, že jsem přišel do svých let. Tys byl celý svůj život jen neudatná sketa! A rozkázal mu, aby jel se šlechtici před jeden hrad, a sám se dále koupal s panici. Zderad odjížděje pravil Mám strach se vzdálit. Zůstaly tady jen samé děti.“ A stále ještě na cestě

se ohlížel. Jen co poodjel, zvedl se nad knížetem prach. Zderad dal zvědem vyšetřit, co by to bylo, a naplněn obavami, velel vojsku vydat se zpět. To udeřili na knížete náhle Sasíci a pobili již mnoho šlechtických pánů. Kníže nahý do niti zde stál jen s hrstkou a hrdinsky se bránil. Již na něj začali Sasíci dorážet kopími. Zderad mezi ně vrazil a odrazil je od knížete. Pobili mnoho Sasů a zbavili se veliké škody i hanby. Po této příhodě si zapamatujte všichni mladí, kteří nedbáte rady starých: starého učí obyčej, zkušenost moudrým činí jej. Dokud zkušenost a zvyk nenaučí, dotud každý. jako čmelák bez rozumu hlučí. Čechové se tím činem rozhorlili a pomstili svou škodu i hanbu. Teprve začali zuřit hubit a pobíjet Sasíky i s dětmi. Nejen Sasíky, i Srby král pobil a mnoho země jim vzal.

LI. Jak český král vyhnal krále uherského

Když jel císař na uherského krále, vzal si s sebou Vratislava. Císař neznal způsoby Uhrů a měl s nimi proto mnoho potíží. Byl by sotva se ctí z Uher vyšel, kdyby s sebou neměl českého krále. Třikrát přepadli Uhři ležení a třikrát, je český král zahnal dříve, než se Němci připravili, a pobil je. Český král zapudil uherského krále o Řecka a přinutil jej, že musel přijmouti křest a jako znak do štítu kříž. Bylo v tu dobu v Uhrách mnoho křesťanů, ale král dosud byl bez víry. Tehdy dal císař české zemi výsadu a svobodnou volbu: kdyby nebylo knížecího příbuzného, aby za knížete měli toho, koho by si zvolili. V tu dobu měl biskup jet do Říma, ale pro nepříznivé poměry se neodvážil jeti přímo. Jel tedy skrze Uhry. Když dlel u Ostřihomě, tu zemřel a biskupem se stal Kozma.

LII. O Zderadově smrti

Pak král zpychl a přestal dbát o své bratry. Vypravil se na svého bratra Kunráta, aby ho vyhnal z knížetství moravského. Když jel k Brnu, stavěl vojsko Zderad. Chtěl potupiti králevice připomínkou saského koupání a řekl: „Knížeti by musili rozbítí stan u řeky, aby se mu Lépe: koupalo.“ Pro ta slova se králevic na Zderada rozhněval a zabil ho. Mezi otcem a synem vznikl pro to spor. Zderada pochovali před Prahou a ten kostel nazvali Zderad.

Králevic Břetislav pak jel do Polska a přijel s třemi tisíci Poláky před Prahu. Stál na Proseku a zemi velmi pustošil. Vyžadoval od otce boj. Král však nebyl schopen

proti němu vyjítí, neboť mnoho Čechů se mu nedostavilo. řekli: „Není radno vkládat prsty mezi dveře a veřeje.“ V Praze spatřili sv. Václava, jak městu žehná. Břetislavovi se zjevil sv. Vojtěch a kázal mu, aby se otci pokořil. Proto se vydal Břetislav otci na milost, ale přece, boje se ho, ze země odešel.

LIII. O prvním královu synu

Pak král Vratislav zemřel a na knížecí stolec dosedl jeho bratr Kunrát. Neboť zemané nechtěli dát zemi Břetislavovi, ježto se osmělil povstat proti otci: Pravili: „ Jestliže mu to dovolíme, budou nám děti činiti totéže Císař jim to právo schválil, a proto si pozvali Kunráta z Moravy. Kníže Kunrát zemřel v prvním roce a kníže Břetislav se odebral k císaři a zde vedl před ním o zemi soud. Přivedl si šlechtice jako svědky na to, že ačkoli měl proti otci něco zlé vůle, přece proti němu boj nerozpoutal, a pro vůli prý ještě nikdo nikdy nebyl odsouzen. Po této řeči mu císař zemi přisoudil.

Kníže Břetislav porazil Poláky a dobyl mnoho polské země. Pak se začal přítí s bratranci a chtěl je z Moravy vypudit. Zne-

svařovali je Vršovici, kteří nechtěli, aby bratři žili v míru. Břetislav jel proti nim na Moravu a proti němu vytáhl jeho bratranec Svatopluk. Když vojska stála proti sobě v poli, přijeli náhodou obě knížata na horu, a jakmile se spatřili, chtěli se sekati. Tehdy promluvil Svatopluk k bratranci: „Brachu, já vím, že naši lidé okolo nás nám zle radí a znesvařují nás, neboť z toho chtějí mít prospěch. Poslyš, bratře! Žij se mnou v pokoji! Když se naši lidé odvažují nás svářet, nechme je bit se spolu, aby mezi knížata a bratry netroušili spory. Ať za stříbro, které mají od nás, zasadí svá těla!“ Ta řeč se Břetislavovi zalíbila a pravil: „Brachu, je pravý blázen, kdo pro cizí řeč zvedá meč na vlastního. Když se zlí odvažují nás rozvádět, ať toho zla užijí!“ Knížata se tajně rozjeli v pokoji a z jitra vedli lidi do boje. Ty, kteří je znesvařovali, postavili do prvních řad a tak bylo tehdy pobito na Moravě mnoho Vršovců. V tom boji zahynuli četní lidé na obou stranách smrtí. Po boji se bratranci sešli s Břetislavem.

LIV. O smrti knížete Břetislava

Tehdy přemýšleli Vršovici Božej a Mutyně, praví vražedníci svých knížat, jak by mohli vyhladit knížecí rod. Kníže měl tenkrát jednoho lovce, jmenoval se Lork, a ten získal od něho mnoho jmění. Kníže mu velmi důvěřoval. Jemu Bože) a Mutyně slíbili veliké dary, až ho přivedli k tomu, že se Němec začal zabývat tím, jak zabít knížete. Kníže se od svých věrných dověděl o jeho úmyslu, ale nevěnoval tomu víry. Nicméně se ho přece jen zeptal.

Ale Lork svedl ty řeči na Čecha Pukatu a toho obvinil, že chce knížete zabít. A kníže uvěřil více Němci. Svolał si lovce a promluvil k nim: „Jednáte správně, když ty, Pukato, chceš se svými přáteli vybit všechen knížecí rod? Myslíte, že mohlo

zůstat utajeno, že vy, lovci, mne chcete zabít? Zazdá-li se mi, dám vás všechny odpravit.“ I poručil všem lovcům, aby od něho odešli, toliko Lork měl při něm zůstat. Tenkrát kníže lovil v době jelena říje a hodlal právě zasednout k večeři. Tu přiběhl k stanu unavený jelen a kníže první byl u svého koně. V tu chvíli Lork střelil knížeti do srdce šíp a tak na tom místě v lese oddělil jeho duši od těla. A že se všichni rojili u koní, tak žádný nespatriil, když Němec knížete ranil.

LV. O Bořivojovi a o Svatoplukovi z Moravy

Zemané poslali pro moravského knížete Bořivoje, bratra českého knížete, a toho dosadili na knížecí stolec. Jeho bratr Svatopluk mu byl tehdy nepřitelem, a proto bratru nepřál české knížetství. Rozeslal po Čechách své věrné, Zvláště chytrého Budivoje. Ten předstíral, že je moravským zběhem, a mluvil takto k českým pánům: „Já jistě nechci Svatoplukovi nějak sloužit, ale přece jen musím mluvit pravdu. Neznám věrnějšího knížete a neslyšel jsem, že by někde žil štedřejší. Nic pro sebe neudrží a mně se nelíbí, že rozdává, co má. Svým zemanům všechno dovolí, proto nechci být jeho člověkem.“ Když Vršovici uslyšeli tu řeč, pravili na své poradě: „Svatopluk nám bude vyhovovat, neboť z bohaté vdovy bude chudé děvče. Dopomůžeme mu ke knížetství, pak na něj nebudeme brát ohled a budeme si s ním hrát jako s chlapečkem a brát od něho statky jako houby kolem kmene.“ Moravané si začali získávat Vršovice dary a sliby, až oni Bořivoje vypudili ze země. Knížetem učinili Svatopluka a potvrdili to u císaře. Ach, bídná lakoto, jsi na povrchu naličené zlo. Za kapku sladkosti dáš mnoho hořkosti. Měli jste dobrého knížete a za nepatrný úplatek jste jej vypudili. I dostali jste krutého! Tomu, Vršovici, věříte, až uvidíte nad svou hlavou sekýru.

O čápu, králi žab

Vršovícům se stalo jako žabám, kterým se zdálo nevhodným, že mají za krále peň, před nímž směly všechny skřehotat. Tenkrát se větší žáby považovaly za urozenější a takto spolu hovořily: „Budou-li se menší žáby někoho bát, musí v neštěstí vyhledat nás urozenější.“

Větší se uradily na škodu menším a učinily svým králem čápa. Ten, jsa králem, přestal dbát jejich rady a vybíral si nejdříve větší. Malé se kryly za veliké, král pohlcoval veliké a malých si nevšímal. Když bylo velikých žab již po málu, tu se jim malé usklíbaly: „Opatřily jste krále na naši škodu a tak jste pro svou zlobu pozbyly síly.“ Tu jim veliká odpověděla: „Nesmějte se! Víím dobře, že král pozval svého děda na hody, bude brzy blízko malým i velkým. Až se sejde králův rod, budou nás požírat všechny!“ Po tom slově byly zaraženy.

„Poslyšte, co vám povím! Blázen je, kdo hledá v cizině, jak ublížit otčině. Kdybychom měli za krále peň, tak bychom to zlo nepoznaly. Kdykoliv si chci zdřímnout, zdá se mi o červeném zobáku. Hlupáci, jděte ode mne, král bude myslet, že mluvíme o jeho zobáku!“

Podle této bajky potkalo Vršovice, o čem se jim jakživ nezdálo.

LVI. Jak Vršovice sekali sekyrou

Císař poručil knížeti, aby šel s ním proti Uhrům. Kníže rozkázal, aby ho zastupoval v zemi Bože) a Mutyně. A ti, ostavše v zemi jako náčelníci, poslali do Polska pro knížete Bořivoje s úmyslem oslabit jiné pány, roznítil válku a pak těžít z obou knížat. Bořivoj učinil v zemi velikou škodu. Když se kníže vrátil, obvinil z toho Vacek Vršovice. Kníže měl v Čechách dobré město, jmenovalo se Vratislav. Bylo vzdáleno od Mýta ně-

kolik mil. Na jeho hradišti ještě dnes roste býlí. Na tom hradě se kníže zastavil a zasedl k radě s věrnými. Vršovice do rady nepustili. A zde všichni knížeti slíbili, že pobijí všechny Vršovice a že nebudou živit starého ani mladého. Kníže vyšel z rady do jizby a zde před něj předstoupil Mutyně, který o ničem nevěděl. Tu k němu kníže promluvil: „Proč ses jaktěživ opovážil vkročit na můj dvůr, ty dravý zhoubce svých knížat, stoupenče nepřátel za hranicemi?“ A velel, aby jej před jeho očima zabili a vybili celý jeho rod. Proti Božejovi, druhému škůdci země, poslal kníže Vacka. Božej sídlil na Libici, kde měl pevné město i hrad, nebol Libici obtéká Cidlina a vlévá se tu do Labe.

Strážný ohlásil pánu jezdce. Božej pravil: „Vím, to jedou z vojny naši přátelé, přijedou dnes k obědu.“ I dal ihned spustit most a hosty vpustil do hradu. Vacek sotva

skočil s koně a hned všechny v jizbě zaskočil. Božeje rozsekali a pobili i celou jeho čeleď. Božejův syn vyběhl do lesa a byl by již i utekl, ale prozradil jej červený oděv.

Spatřil jej ubohého Vackův syn a zabil ho. Kníže vyhubil všechny Vršovice.

V Praze byli dva velmi krásní Božejovi synové, kteří se připravovali k duchovenství. Kat je vzal za ruce a vlekl je na tržiště a v druhé ruce měl sekyru. Pacholíčkové žalostně plakali a volali: „Matko, pomoz, matko, pomoz!“ Kat zvedl hlavy krásným děťátkům jako bravu a sťal jim je sekyrou. A tím způsobem kníže Svatopluk vyhladil celý vršovický rod.

Zde vidíš, že by bývalo lépe pro Božeje, kdyby stříbro nebyl bral a nechal v zemi laskavého knížete. To se stalo, ' roku tisícího stého osmého od narození Božího Syna. Téhož roku zemřel biskup Kozma a na jeho stolec nastoupil Daniel.

LVII. Jak Svatopluk pobil Uhry

Tehdy vnikl do Moravy uherský král. Kníže Svatopluk se vypravil proti němu. Pak ale na honu ztratil v lese oko a vrátil se do města Chrudimě. Jakmile se vyléčil z úrazu, ihned se chystal do Uher. Hrdinsky Uhry porazil a zmocnil se jejich země až do Ostřihomě. Císař pak jel proti Polákům a kníže přijel císaři na pomoc. Poláci nedbali příliš císaře, ale velice se báli Čechů. Neboť císař hradů nedobýval, ale český kníže, kam přitáhl, tam se zmocnil tvrze. Poláci se radili, jak Svatopluka zabít.

O Tistovi, jenž zabil knížete Svatopluka

Jednomu z Vršovců se podařilo ujetí. Jmenoval se Jan Tista. Ten se Polákům nabídl, že je knížete zbaví. Tajně vešel do českého vojska, a když kníže předstupoval před císaře, vstřelil mu do srdce otrávenou střelu a oddělil jeho duši od těla. Zástup Čechů vyběhl na Jana Tistu, ale ten, vysekav se všem, uprchl. Císař ustanovil českým knížetem prince Otu Moravského. Proti císařově vůli si však páni provedli stu volbu a učinili knížetem jeho bratra Vladislava. Učinili to ne proto, že by Vladislav byl lepší, nýbrž aby knížetem nebyl ten, jehož ustanovil císař. Chtěli raději nasaditi jmění i život, než ztratit právo ve své zemi volit. Pravili: „I kdyby císař nám dal nyní knížete z našeho národa, později by nám dal svého rodáka. Právo nutno hájit od počátku již. Pustíš-li za rohy, za ocas nechytíš. Bude pro nás lépe již nyní se bránit, než aby potom naše děti tupily své rodiče slovy: Pokoji se oddali a nám hrdla řezali.“ Proto nechtěli zemané mít Otu a zvolili si jeho bratra Vladislava.

LVIII. O Vladislavově boji se Srby

Vladislav šel k císaři a došel jeho milosti. Zatím co u něho prodléval a pečoval o pokoj v zemi, poslali někteří páni pro Bořivoje a vydali mu Prahu s Vyšehradem. Vladislav, neznaje stav země, jel od císaře do Čech a. ku Praze. A když dojel k Brusnici, uzřel: Ejhle, srbský kníže Váceslav táhne s mocnými sbory na pomoc Bořivoji. I řekl kníže: „Nuže, chystejte se k boji!“ Jeho lidé, spatřivše to množství Srbů, velice se zhrozili a knížete přemluvili, že jel před Srby do Prahy. Ale do města ho měšťané nepustili. Proto vše vrátil a svedl se Srby boj. Čechové se bili udatně a Srby porazili. Kdo byl v tom boji i jen málo raněn, třeba jen odřen, přece jen ihned ztratil život. Od toho boje se povznesl rod pánů z Růže. Jak vznikl, to je mi líno vykládat. Pak kníže Vladislav porazil bratra a před Prahou si dobyl země i jména. To místo Pražané dobře znají, stále je jmenují Bojiště. Bojů se v zemi událo sice mnoho, ale to měno zůstalo: jen jedinému místu. Neboť na tom místě by boj sveden třikrát a zde s hrstkou porazil český kníže přesilu.

LIX. Jak soudil císař v Praze

Vladislav poprosil císaře, aby ráčil přijíti do Čech. Císař přijel a seděl v Praze na soudě. Vladislav obviňoval bratra z války a císař se dotazoval knížat po právu: Oni věc přetřásali, až přisoudili zemi Vladislavem, řkouce: „Platí naše prvá volba, druhá neplatí.“ Císař pravil: „Páni, ukažte nám své listy, anebo dejte nám jinak jistotu, že vy, Čechové, můžete volit, koho chcete, a zvoleného i zapudit.“ Pak císař zajal Váceslava, knížete srbského, a knížete Bořivoje. Mnoha pánům dal setnout hlavu, mnohým vyloupati oči, to aby věrni zůstávali svým knížatům a neznesvařovali je. Tak dal vyloupati oči všem, kteří

vybídli Bořivoje k jízdě do Čech. Tehdy chytili také Jana Tistu a vyloupali mu oči. Nejvíce vytrpěl kníže Bořivoj, že měl mezi svými vraha svého rodu. Vězte, proč císař tenkrát kázal vyhubit mnoho Čechů: ne proto, že by přál právu, ale aby český kníže nebyl silný. Když kníže pochopil císařův úmysl, pravil s pláčem: „Sekera na sebe topůrko připraviti chce, bere-li si nepřítel za soudce. Teď dobře poznávám, že všichni Němci vyhledávají Čechům jen zlé. Kdybych byl chvíli počkal, měl bych více šlechtých lidí. Z včerejších nepřátel by se dnes mohli stát sami přátelé. Nesmí se život kazit udatnému, jednou se bude hodit k odvážnému.“ I chtěl bratra osvobodit, ale císař nedovolil. Věda, že Milánští mají na Čechy spadeno a hledí, jak jim jen ublížit, dal knížeti chovat v Miláně se vzkazem: „Nedejte, aby se mnoho radoval“

Vlaši vsadili knížeti do věže a mučili jej hladem i smradem sedm let. Pak kázal císař, aby byl popraven. Vlaši mu chtěli nazítří setnout hlavu a v předvečer toho dne dali knížeti dosti jídla a pití a vzkázali mu: „fez a pij! Od zítřka nebudeš jíst ani pít!“ Kníže nevěda, co si počít, začal se snažně modlit k Bohu. V noci se mu ukázal sv. Apolinář a tázal se ho, chce-li domů. Kníže mu mnoho slíbil, ráčí-li jej z vězení vysvobodit. Sv. Apolinář řekl, aby mu postavil chrám na tom místě, kde se octne. Pravil to a postavil knížeti do Sadské. Kníže to místo dobře poznamenal vruby a obrátil se do Milčic, kde zůstával pan Bena. Ten pán oba bratry usmířil a přivedl pak knížeti se ctí do Prahy.

LX. O knížeti Soběslavovi

Vacek učil knížeti, aby nikdy svým bratřím nevěřil. Kníže zlého Vacka uposlechl a zajal moravského knížete Otu. Jeho bratr Soběslav se na Čechy rozhněval a z obav před českým knížetem uprchl do Polska. Zde sebral mnoho Poláků

a rozličných pohanů, vtrhl do země, počal ji hubit a chtěl se zmocnit bratra. Vladislav vyjel proti němu, a když přijeli k Labi, spatřili Poláky na druhé straně. Na noc ujednali příměří a ráno stanovili k boji. Čechové se proto té noci rozložili bez stráže, ale Poláci porušili své slovo, tajně se přepravili přes Labe a udeřili na české stany. Dříve než se Čechové mohli chopit zbraní, nejstatečnější mezi nimi zahynuli. Český kníže stěží unikl před bratrem. Byl mezi Čechy jeden proslavený jinoch, šlechtyný a dobře vychovaný. Byl to Dětríšek Buzovic a mezi hrdiny se mu říkalo Tuří roh. Kdysi chytil v lese za uši živou divokou svini, a proto dostal na štít sviní hlavu. Držel se v tom boji velmi hrdinsky, ale neměl pomoci. Tak zahynul, pobiv mnoho Poláků..

Sláva jinochu šlechtnému, vychovanému ve věrnosti! Bohatství a rozkoš pomine, trvá dobré jméno jedině. Po stu letech chválím šlechtného Dětríška a radím ti: Opusť vše, co máš z duše rád, a jdi si dobrého jména dobývat. Poté kníže odpustil bratrům jejich hněv a poslal bratra Soběslava na Vacka, neboť ten radil knížeti o bratřích jen zlé a rozváděl je. Soběslav poznáv nevěrného rádce, dal zlého Vacka zabít. Vacek byl muž obtloustlý a krátký a rád nosil strakaté roucho. Mladí šlechtici se mu pro to sinávali a míšku na křepelky říkali podle něho vacek.

LXI. Jak vybili římský kostel

Nový císař chtěl táhnouti do Říma, aby přijal poslední korunu. Rozkázal českému knížeti, aby jel s ním, on však místo sebe poslal svého synovce Břetislava. Ten měl s sebou tři sta vybraných bojovníků. Strýc Bořivoj se zaň zaručil, že bude statečný, a doporučil mu milánské měšťany, aby jim nějak oplatil to ukrutné věznění.

Břetislav v Římě rád chodil po kostelích. Dověděl se., že papež pochází z Milána a že tedy má u sebe nejpřednější milánské měšřany. Císař s papežem se pohněvali a papež jej nechtěl korunovat. Břetislav se z té války zaradoval a začal pobíjet papežovy příbuzné, mstě svého strýce tak, že chtěl zabít i papeže. Papež uprchl do kostela sv. Petra, kníže Břetislav vběhl za ním a kázal kostel vybít a pobít v něm všechny Vlchy. V konal to kováňský pán a on také zabil v kostele první lidi. Pobíjeli Vlchy bez rozpaků, až tekly krvavé potoky. Čechové zajali papeže a vzali si z kostela veliké klenoty. Byli by zanechali po sobě větší památku, kdyby se nebyli zděsili krvavého deště. Tak musil císař papeže vysvětit a Čechy zbavit klatby a dáti jim rozhřešení. Tehdy zemřel biskup. Daniel a na jeho stolec nastoupil Heřman.

LXII. O dobrém králi Štěpánu

Dobry uherský král Štěpán a český kníže Vladislav si dali schůzku a ubírali se pokojně na hranice. Radili se, jak by mohli žít v míru. A když sami dva mluvili za horou, nevěděli nic o tom., že Uhřata se uradila a udeřila na Čechy. Na obou stranách bylo mnoho mrtvých. Čechové se již dali na útěk, avšak Uhři se za nimi mocně hnali. Jiřík, syn Stanův, sám Uhřata zastavil a tak zachránil Čechy před smrtí. Tento jinoch dokázal pravý div v boji s Uhry a ukázal velikou hrdinnost. Kamkoli se obrátil, tam se brodil až do Mezen v krvi. Pohříchu tam zahynul. Moravský kníže Ota si vyšel pro kratochvíli na horu. Dlel totiž stranou a nic o tom skutku nevěděl. jakmile spatřil, že Uhři útočí na české stany, zavelel výkřikem

Moravanům a ti začali bít Uhřata se dvou stran a žádného neživili. Když se to dověděli král a kníže, běželi bez pořízení ten tam, onen onam. Kníže prokázal čest i mrtvému Jiříkovi

a dal jeho dětem do štítu červené a bílé pruhy, neboť šlechtěný Jiřík hrdinsky bojoval, když rubal Uhry. Kníže Vladislav neměl dítek, a proto před zemaný pozval Bořivoje a postoupil mu své knížetství.

LXIII. Jak Vladislav vypudil Bořivoje

Když byl Bořivoj knížetem, neplnil zemanům sliby. Počal bráti do rady Němce. Proto se naň jeho bratr rozhněval. Vzal si ho samého do komnaty a řekl mu: „Brachu, musím si s tebou důvěrně promluvit. Proč si, brachu, nebereš příklad ze svého druha a neženeš Němce ode dvora? Či už nepamatuješ, jak Němci nám ubližovali, jak hubili náš rod? Což jsi viděl v některé jiné zemi, aby byli cizozemci v radě? Ublíží si na cti, kdo takto jedná. Poctivý svou zemi neopustí, kdo se doma nezachová, ten se u nás hostí. Jak by mohl cizozemec zachováti víru, když neuměl ani doma žíti v míru? Jak může dát dobrou radu, kdo myslí jen na tvou škodu? Cizozemec nepřišel usilovat o tvé dobro, nýbrž o svůj užitek. Mělo-li by se ti zle vést, kdo mu zabráni do země lézt?“ Kníže mu odpovídal takto: „Ó, vím dobře, že dokud jsi ty býval knížetem, žes míval v radě toho, kdo ti byl milý. A teď, když já vládnu, vezmu si do rady toho, komu věřím já!“ To pravil a vyšel z komnaty s hněvem. Kníže Vladislav však před něj předstoupil se zemaný: „Nechceš-li se starat sám o své dobro, ujmu se knížetství já!

A vyvedl jej z oné síně, vyhnal ven a přivedl svou čeleď. Bořivojovi Němci stáli při tom a neopovažovali se ani přimluviti.

Vladislav nastoupil na knížecí stolec a po třech letech jej opět postoupil Bořivoji. Kníže Bořivoj postavil kostel v Sadské a zasvětil jej sv. Apolináři za to, že ho vysvobodil z vězení a že mu opatřil české knížetství. Ale nedovedl si vážit oné přízně

a opět začal zvat do země Němce. Když soudil, že knížetství již má jisté, poslal do Domažlic list, aby Němce vpustili do země a postoupili jim Domažlice i s okolím. Jakmile se to dověděl kníže Vladislav, pravil zemanům: „Ó, nemůže to tak zůstat, on sám bude muset jít do Němec.“ Vladislav se poradil se zemany a Bořivoje opět sesadil s knížetství a poručil mu, aby odešel do Němec. Pravil mu:

„Brachu, nemůžeš být bez Němců, odeber se s nimi proto na Rýn, třeba si dobudeš s jejich pomocí císařství! Raději chci vidět zánik svého rodu, nežli potupu či honu na národu i“

LXIV. O smrti biskupa Heřmana. O šlechtném Soběslavu I. a o jeho boji

Biskup Heřman opustil tento svět; před jeho smrtí přišel hlas řkoucí: „Tys dal židy křtíti, proč jsi opět dovolil židoviti? Jako zeď ses měl postavit za právo, a to bylo: nedopustit tupení křesťanstva. Pojď na soud před soudce spravedlivého, vydej počet, pastýři, ze stáda svého!“ Biskup umíral s velikým pláčem. Na biskupství nastoupil: Silvestr.

Tehdy také umřel kníže Vladislav a po něm se stal knížetem jeho bratr Soběslav. Ten pobil udatně Bavory a mnoho Němců v Čechách. Císař Lotr, chtěje Němce pomstít, vypravil se s mocnými vojsky do Čech, řka: Chci se pomstít, chci pobít všechny Čechy.“

Když císař pále a vraždě dorazil k Chlumci, tu se s ním český kníže jasně srazil v boji. Čechové šli za knížetem jako lvi a věrně jej ochraňovali. Od ran knížete šly takové jiskry, že ho pokládali ne za člověka, ale za ďábla. Nedbali o zajatce ani o kořist, vyhledávající jen dobrého jména. Tak Němce hrdinsky pobili a chytili císaře na útěku. Neměli žádného zajatce,

jen biskupy a opaty. Ty vodili Čechové v brnění a pod přilbami, neboť soudili:

„Kletby se vystříhejte, kněží se nedotýkejte! Nechte je, jak jste je zajali, dejte jim k jídlu dosti sena, neboť všechno ostatní nám spálili a pobrali, kdekoliv stáli po vší zemi.“ Rádcové chtěli je dát zabít, kníže tomu však bránil. Privil: „Kdo jest knížetem už svým rodem, takového matka, je-li zabít, po druhé neporodí. Avšak kdo se jím stává volbou, takového smrt celkem neuškodí. Někteří dokonce si jejich smrti přejí, zvláště ti, kteří sami mívají naději stát se knížetem. Vězte, že může-li se někde stát někdo knížetem volbou, nelze od toho knížete zbavit.“ Český sněm s tou řečí souhlasil. Císař slíbil zemanům, že více zemi nebude ubližovat, ale že bude ve všem rozšiřovat slávu Čech. Tehdy císař také vrátil zemi korunu se slovy: „Netřeba, abyste ji více kupovali.“ Neboť dříve císař nechtěl korunu dát, musili ji vždycky draze koupit. Dále privil: „Vím, že krále můžete mít, ale korunu musí obdržet ode mne.“ Ten boj byl sveden roku 1134 od narození Božího Syna. LXV. O Soběslavově boji s Poláky. O pražských židech Toho roku vrazili do země Poláci. Čechové s nimi bojovali, mnoho jich pobili a polskou zemi vyplenili. Tehdy byla nalezena hlava sv. Vojtěcha, jako zázrakem ještě krvavá. Kníže, aby svou zemi okrášlil, obehnal hrad v Praze opět zdmi.

Tehdy také zabili židé křesťanské děti a byli z toho usvědčeni. Kníže je dal všechny pobít a jejich domy vyplenit. A když je bili a v domech plenili, našli v jejich škole velikánského hada, nevídaného v celé zemi. Židé nikomu nepověděli, zda o něm věděli či ne.

LXVI. O skonání opata sv. Prokopa O Vladislavovi, druhém českém králi

Roku 1104 od narození Božího Syna za Oldřicha, knížete zlického, to jest knížete kraje později zvaného kraj kouřimský, skonal sv. Prokop, veliký pomocník Čechů, jak také svědčil německy opat, když ho sv. Prokop bil holí.

Pak zemřel šlechtyn kníže Soběslav. Po něm byl knížetem jeho syn Vladislav. Ten svého otce nenásledoval, byl přítelem národa německého. Neukázal v ničem žádné hrdinství, jen se spřátelil s císařem Bedřichem. Ten jej pozval do Řezna a korunoval jej na českého krále.

Král Vladislav jel do Prahy pod korunou a vedl s sebou velký houf Němců. Se smíchem začal hovořit k Čechům: „věříte nyní, že jsem mohl dojít cti bez vás?“ Jeho synu se zdála ta řeč neslušnou a žaloval pro ni na otce zemanům. Privil: „Necítím se vázán věností k svému otci, když vidím, že on je nevěrný svému národu!“ Když se o tom dověděli páni, sebrali se ke králevici a začali se se Soběslavem radit. Po poradě se odebrali ke králi a k tomu mluvili: „Králi, rač vyslyšet řeč svých kmetů a řečníku nezazlívej, co ti oni vzkazují. Kmeti se tě táží, kdože tě donutil k tomu, že jsi ponížil svou moc i čest? Vždyť jsme s tvým otcem dobyli koruny bojem a zbavili jsme se císařovy moci vlastním přičiněním. Jak ses mohl jakživ odvážit přijmout korunu v Němcích bez nás, když jsi ji mohl obdržet v Praze bez vděčnosti ke komukoliv? Chceš-li přebývat s Němci, jak se opovažuješ nazývat českým králem?“

Král nedal řečníku dále mluvit a začal jim hrozit císařem. Tu zemané chtěli krále na místě usmrtit; ten se musel ukrýt a pak jít ze země.

LXVII. O Soběslavovi, příteli Čechů

Po králi byl knížetem jeho syn Soběslav. Ten, jakmile spatřil nějakého Němce, dal si jej přivést a uřezal mu nos, řka: „Němče, neslid' po světě, sed' v své zemi mezi svými! Neodešel jsi od nich s dobrými úmysly. Pověz, proč jsi vlastně přišel mezi cizí?“ Když to ostatní viděli u knížete, tu jakmile uzřeli, že jdou Němci, volali na ně jako na vlka a řezali jim uši a nosy. Kdo přinesl štít německých nosů, tomu kníže dával sto hřiven. Po celém Německu šla pověst, že Soběslav Němce nenávidí. Moudrý mu měl za dobré, že ne- ~pouští do země cizince: „Dobrý svůj národ zvelebuj, zrádce o něj nepečuj. Země jest matka každého. Kdo ji nemiluje, nemám ho za šlechtného.“, Tuláci se české zemi vyhýbali, neboť se báli knížete. Král žaloval na Čechy císaři. Císař jej vybídl, aby měl trochu strpení. Prvil: „Pro tvého syna pobiji všechny Čechy a učiním tě v Čechách německým králem.“ Když se tu řeč o Češích dověděl jeden hrabě, neměl po kom poslat do Čech zprávu, až si musel posla najmout.

Soběslav po čas mše nemluvíval a nepřijímal. Posel, chtěje u knížete rychle svou věc vyřídit, sděloval mu poselství za mše. Kníže na něj vyhekl a vzdechl k Bohu. Němec se zděsil a zdechl. Císař chtěl vypovědět Čechům válku, ale nikde nenalezl osla. Odvážil se jeden udatný rytíř a ten se ubíral do ech s tím poselstvím. Prvil: „Copak tam straší? Sám jsem často stačil na deset lidí. Když mi někdo bude chtít ublížit, tak se s ním budu bít.“

A když uzřel knížete, stanul v ustrnutí jako osel. Kníže přistoupil blíže a posel strachy vypustil duši. Tenkrát zemřel biskup Silvestr a biskupem se po něm stal Menhart.

LXVIII. O Soběslavově vítězství nad Němci

Císař chtěje Němce pomstít, vypravil se do Čech s velikou mocí. Kde byli jací Brabanti a Frízové, Porýňané a Švábové, Bavoři a Durynkové, Sasi i Flanderští. ti se všichni sebrali a vydali na škodu Čechům. Někteří šli se vsí čeledí, hodlajíce pobít všechny Čechy a první zemi obsadit. A když císař Lotr II. dorazil k Lodínu, vyšel proti němu Soběslav s vojskem malým jako dvě stádce. Jakmile kníže uzřel ten malý počet svého lidu, prosil o pomoc svatého Křtitele. Císař se dověděl o Češích a ubíral se lesem ku Praze. Soběslav naň čekal se svými na vsi. Jako zeď táhli Němci ku Praze úvozem a Čechové stáli na jednom místě a sekali je. Pak jedni vyrazili Němcům do týlu, druzí do boku a třetí na ně mocně udeřili. Tak porubali celé německé vojsko. Nezůstal ani císař ani knížat. Tři dni tekł krvavý potok, neboť před bojem kníže řekl: „Neživte chudého ani bohatého, žádného nezajímejte.“ Postavili zde kostel sv. Janu a na památku nanесли směrem ku Praze kopec. Mezi kořistí, kterou tam získali, bylo půl třetího tisíce prstenů sňatých s rukou zabitých rytířů. Jakmile uslyšel Vladislav, někdejší český král, že je zabit císař, bůh Němců, roznemohl se žalostí a nemohl uniknout smrti. Soběslav přenesl do Čech svého otce a pohřbili ho na Vyšehradě.

LXIX. O Soběslavovi a o císaři

Pak byl zvolen v Německu jiný císař. Ten poznav v Soběslavovi muže udatného, který jest hotov umřít za čest svého národa, počal být k němu laskav. Nevěděl, co si má jiného počít, ježto se mu nedostávalo dvou set rytířů. Ti všichni byli pobiti v Čechách a bezmála by nebyl ušel ani jeden. Císař neměl tenkrát dobrý sněm, protože knížata v Německu byli mladíci. Tato slova mi může někdo zazlívati, řka: „I děti bývají

moudré!“ Ale já vím: I mladý moudrým, ač zřídka, bývá, leč málokdy moudrosti své používá. Řemeslo činí dobrým cvičením, k istrovství vede cesta zkoušení. Starý se může řídit zkušeností a cvikem, to je mu velkou předností před mladíkem. Císař věděl dobře, že je to pravda, a nevedl proto žádné války. Byl přítelem českého knížete ovšem i proto, že byl sláb. Kníže Soběslav měl dva syny. Jeden se jmenoval Boleslav, druhý Přemysl. Němci jim dali jiná jména: Boleslavovi říkali Bedřich a Přemysla si přejmenovali na Kunráta. Protože císař nemohl uškodit Soběslavově moci, vymyslel si lstivý plán, jak odnaučit jeho syny českým obyčejům. Začal prositi Boleslava, aby dovolil a ráčil poslat své syny k němu. Kníže to nechtěl učinit. Privil: Jsou děti a mohly by se proměnit ve svých mravech. Císaři, sám bys mohl vědět, že kníže má mít úctu k zvyklostem své země. Kdo se přidrží i těch i oněch mravů, tím méně se bude držet svých krajanů a tím ztratí každý kníže svou čest. Proto nechci dáti své dítky k tobě. Můj otec z téhož důvodu ztratil svou královskou hodnost a pro německou řeč musel opustit svou zemi.“ Tu císař začal velmi naléhat, až mu kníže musil své děti poslat. Jako vola za rohy vypustil čest svého národa. když k císaři děti poslal.

LXX. O Soběslavově radě synům

Císař Soběslavovi sliboval věrnost, a jeho děti češtině odučoval. Přikázal jim učiti se německy a domů je nepouštěl. Když již jen málo česky uměli, dověděli se od posla, že jejich otec je velmi churav. Řekli si: „Snad bez nás nemůže umřít.“ Vrátili se do Čech bez dovolení a zastihli otce opravdu nemocného. Otec s nimi počal rozmlouvat a privil: „Chci vám dáti několik naučení. Svého otce a svou matku ctěte, věrnějších nikde nenajdete. Proto vás věrně poučím o tom, jak můžete

dojítí dobrého jména. Zemi vám zůstavuji, váš národ vám doporučuji, abyste jej vždy zvelebovali a Němce do země nepouštěli. Když se německý národ usadí v Čechách, bude konec veškeré moci našeho rodu. Neboť zemi zradí i knížata a naše koruna bude odnesena do Němec. Němci jsou z počátku mírní a krotcí, ale jakmile se rozmnoží, nedbají na svého pána a hledají si pána ze své země. Kdybych se i po ptáčku dověděl, že byste snad drželi s Němci, dal bych vás vložit do koženého pytle a v tom pytli utopit ve Vltavě. Snadněji bych oželel vás, než abych želel nad hanbou svého národa, třebas už leže mrtev.“

I přikázal, aby před něj předstoupili zemané, a k těm promluvil takto: „Děkuji vám za vaši ryzí věrnost, kterou jste měli ke mně bez míry. Proším, abyste ji zachovali i mým dětem, budou-li držeti se svými. Nebudou-li své milovati, nic na ně nedbejte, bulte prosti vši věrnosti k nim a opatřte si za knížete orače od pluhu. Neboť spíše sedlák bude dobrým knížetem, než se nějaký Němec poctivě srovná s Čechem.“

LXXI. O Soběslavových synech Bedřichovi a Kunrátovi

Pak ten šlechtyný kníže umřel a na stolec nastoupil jeho syn Bedřich. Ten počal Čechy haněti a mnout v Čechách Němce. Čechové jej ze země vypudili a učinili knížetem Kunráta. Tím si ale špatně polepšili, v kopřivu jen přeměnili býlí. Neboť Kunrát následoval bratra a Němce zval v proudech do země. Jakmile pozvali Poláci, že Čechové neposlouchají svého knížete, udeřili náhle na zemi a činili velikou škodu. Čechové na ně vyšli s knížetem v čele a udatně je porazili. A když je pobili, vyhnali ze země knížete. Pramli: „Tobě smrdí česká duše, táhni si do Němec, bídný pse!“ Vyprovodili jej

na hranici a tam jej zabili. Neboť on říkal: „Česká duše mi smrdí právě tak jako scíplá fena.“ Tehdy umřel biskup Menhart. Na biskupský stolec nastoupil Daniel.

LXXII. O Bedřichovi a Stanimírovi

Tehdy prodléval jeden z knížecího rodu v Němcích. Jmenoval se Stanimír. Ten začal mluvit v ten smysl, že kdyby měl moc, že by vypudil z Čech všechny Němce. Větší přemluvili menší a tak učinili Stanimíra knížetem. Ten Němce do země nepouštěl a kázal jim řezati nosy. Ale jakmile se uvázal ve všechny hrady, hned ukázal Němcům lásku. Začal Čechy stínati a Němce podporovat. Celý dvůr měl německý a Čechům k sobě ani nedovoloval. Na pražském hradě usadil německého hraběte a všechny tvrze obsadil Němci. A pak mluvil k Čechům: I proti vaší vůli zde budou Němci bydlet!“ Zemané se tajně sešli na Křivoklátě a zde drželi tajnou poradu. Poslali pro Bedřicha, dali mu radu, aby činil z Křivoklátu výpady a Stanimíra aby vinil, že vládne v jeho knížetství, slovy: „Nechci být ber svého knížetství, zbavím tě života dobývaje si svých práv. Ale chceš-li mi dáti stříbro, nebudu tě už upomínat.“

Nad tím se Stanimír zaradoval a kázal všem Němcům, aby se sešli a aby mu věrně poradili, jak Čech oklamat, aby mohli sami zůstat v zemi. Když se všichni Němci sesli a přišli pak s knížetem k roku na Bojiště, tu Stanimír je poučoval o této lsti: „Když vám řeknu: Proměňte se, oblectě si rychle brnění. Jestliže nám Bedřich neustoupí, nemeškejte a zabijte ho!“

Čechové se dověděli o této lsti a vzali i na sebe k roku pod roucho brnění. Bedřich začal Stanimíra obviňovat, že se opovážil zmocnit se jeho země. Stanimír se rozhněval a zvolal německy: „Proměňte se, proměňte se a držte se pohromadě!“

Když se Němci chtěli oblékat do brnění, čechové je začali pobíjet a pravili: „Takhle se proměníme, na červené šaty vám nastříháme!“ Zabili Stanimíra s jeho lidmi a zemi od Němců vyčistili. Ti, kteří zůstali na tvrzích, prchli, sotva se o tom dověděli. Tak Bedřich opět nabyl knížetství a pak už držel se svým národem. Němce už nemiloval a řezal jim nosy jako jeho otec. A že klepané mlýny melou Lépe, měl odtud veškerou úctu a slávu celou.

LXXIII. Jak pozbyla Morava knížat a přišla k Čechám

Moravský kníže nechtěl sloužit bratru, proto se Bedřich musel proti němu vypravit. Ježto však neměl dosti lidí, přijal na milost Vršovice. Ale aby měli stále na paměti svou hanbu, rozkázal jim, aby měli ve znaku bradatici, jíž byli zabiti jejich příbuzní. Pak rozkázal vrátit jim vsi. Tak šel kníže Bedřich na Moravu a moravský kníže vyšel proti němu. Bedřich ukrutně Moravany porazil a dobyl celé Moravy. Vyhubil celý rod moravského knížete a v boji zahubil dva mocné moravské erby: v zeleném poli bílou ruku se zlatou větvičkou, v zlatém poli pannu s rohatou střelou. Také v Čechách zahynul jeden rod, úplně vybitý: v zlatém poli dva kly černější nad uhel. Po tomto si, čtenáři, uvědom, že válka mezi příbuznými je nebezpečná. Tenkrát Morava ztratila svá knížata a od té doby sloužila knížatům českým. To se stalo roku 1184 od narození Božího Syna.

LXXIV. O českém boji s Němci

Toho roku zemřel kníže Bedřich a na jeho stolec nastoupil jeho syn Ota. Téhož léta dobyli pohané Jerusalema a pobili v něm všechny křesťany, co jich tam bylo. Kníže Ota spravoval svou zemi i národ v ctnosti a zemřel ve vysokém věku.

Po něm vzešel jeho syn Václav jako raný květ, ale že neměl pravé vláhy, zemřel sirobou. Počal velice milovati Němce a rozdávati jim dědiny. Uvrhli ho proto do věže a zahubili. I mnoho Němců tehdy potloukli.

Knížetem učinili jeho bratra Přemysla, ale vypudili jej také kvůli Němcům. Tehdy byl biskupem po Dalimilovi Břetislav, bratr knížete Oty, a ten spravoval zemi místo knížete. Hrdinsky porazil Srby a zmocnil se mnoha měst a tvrzí. Vypuzen' kníže Přemysl se vrátil do Čech a odvážně se postavil na Bojišti. Neboť měl za sebou všechnu císařovu moc, jen císař sám tam nebyl. Čechové se sešli do Prahy a vytáhli vesele na Bojiště. Neboť říkali, že jest prorokováno, že na Bojišti Čechové mají vítězství jisté. Bylo tenkrát velice zima a lítě mrzlo. Čechové měli v Praze dosti tepla, Němci v poli mrzli. Když se obě vojska setkala, vpravili Čechové udatně na Němce, zabili knížete Přemysla a 3200 slovatných Němců. Krev jim tekla po mečích na hruď a na hrudi mrzla. A když doma svlékali brnění, tekly po jizbě krvavé potoky. Zač by byli dali tu čest, když Tiž stáli ve svých domech, zatím co jejich meče byly štěrbivé a s brnění jim tekly potoky krve a jejich paní viděly kořist – a přece oni sami byli zdraví. Necht' každý statečný a dobrý jest, i po století bude žiti jeho čest.

V tom boji byl jedním z nejlepších Chval, jenž měl ve znaku ostrev. Zde došel tento rod velké slávy; snad by byl zajímavý i jeho původ.

LXXV. O vyzdvižení sv. Prokopa opata a o biskupech

Roku tisícího dvoustého čtvrtého od narození Božího Syna byl vyzdvižen sv. Prokop a povýšen mezi svaté. Pak zemřel biskup-kníže a na knížetství se dostal jeho synovec Vladislav. Za biskupa zvolili Ondřeje, ale neuctili ho podle práva země:

nedovolili mu, aby přejal ve svou správu statky, ani ho nechtěli poslouchat, protože dal v Praze jednomu Němci obroč a protože si vzal Němce na dvůr. Biskup proklet zemi a odešel do Říma, kde brzy potom v chudobě zemřel. Kníže Vladislav přivolal do země kardinála a ten klatbu sňal. Pak zvolili za biskupa Pelhřima a světili jej s velikou slávou.

LXXVI. O přestupku Přemysla, třetího krále

Toho léta zemřel kníže Vladislav a na otcovský stolec nastoupil jeho syn Přemysl. Ten počal mluvit nemoudře. Privil: „ Vy, Čechové, mne nemůžete vypudit ze země, i kdybyste si vzali Boha na pomoc! “ Pro tu řeč ho chtěli Čechové zabít. Kníže se musel dlouho skrývat a pak ze země odešel. Pobýval na dvoře císařově a tam byl ctěn. dokud měl peníze. Ale když už nic neměl, jednali s ním oko s kterýmkoliv chlapem. Jeho chudoba jej přinutila

tomu, že svůj život zarmoutil těžkou prací. V Řezně tahal kamení kolem do výše a tu práci vykonával za dva penízky denně. S knížetem chodil na kole Smil Světlík. Jednou neprávem mu nechtěl jeden měšťan dát mzdu a on začal Bohu žalovat. Kníže se při tom rozpomenul na svůj stav a vytanulo mu na mysli, že to pán Bůh dopustil pro jeho nemoudrá slova. I prosil s pláčem, aby mu to Bůh odpustil. A když v takovém stavu byli v Řezně, stalo se také, že jeden svátek neměli co jíst. Vladař, který měl jméno Bořek, byl knížeti velmi věrný. Nalezl knížete v Řezně a přinesl mu sto hřiven zlata. A jakmile kníže to zlato spatřil, hle, jak si ho cenil! Ačkoli byl velmi chud a neměl co jísti, usmál se a zeptal se Smila, zdali umí zlato plavat. Smil myslel jen na to, jak nakoupit za zlato chleba, a s úsměvem řekl „Neměli bychom to zkusit?“ Kníže řekl: „Tak se podívej!“ a hodil zlato do Dunaje. Smil si rval vlasy z hlavy

a křičel: „To letí! Herá, čerte, herá!“ A rozhněval se na knížete a spílal mu: „Chudý kníže, copak budeš dnes snídat? Kdyby nebyl svátek, musel bys pro kus chleba celý den mísiti hlínu.“ Řekl kníže: „Nechci jinak. Budu raději choditi v kole.“ Tak se zasmál své chudobě, kterou naň dopustil Bůh za to, že vypustil z úst tak nemoudrou řeč. Když učinil pokání za svůj hřích, tu jej Bůh zase utěšil. Čeští páni pro něj poslali a opět mu odevzdali zemi. Kníže začal své milovat a na Němce dbát přestal.

LXXVII. O vyhlazení zlického knížete Děpolda

Tedy Děpolt, kníže zlický (nyní by se nazýval kouřimský), odepřel poslušnost knížeti Přemyslu. Ten se naň musel vypravit. Děpolt vytáhl proti němu, ale v boji zahynul.

Zlickov bylo dobré město a nad ním stál tvrdý hrad. Čechové přišli před Zlickov a valem vběhli do příkopu křičíce všichni: „Vykouříme vás, vykouříme!“ Proto to město nazvali Kouřim. Děpoltova čeleď odešla do Polska a zde bezmála všichni pomřeli. V té době kázala kněžna Svatava postavit v Praze most. Kníže dal pobít mnoho německých horníků.

Jednou stál kníže v okně a díval se pozorně na město. A hle, jel měšťan z Řezna, který mu byl dlužen dva penízky. I žaloval jej kníže před soudem, že mu nechtěl dáti jeho mzdu. Privil: „Tahal jsem do výše jeho kamen!“ a dokázal mu to znameními.

Když mu to měšťan zaplatil, privil kníže: „Budu je obětovat, neboť jsem za ně musel pracovat celý den. Proto je jistě Bůh přijme. Čechové mi to učinili tehdy právem.“

LXXVIII. O králi Přemyslu I, jehož císař nazval Otakar

Císař Ota táhl na Sasy a kníže přišel k němu do Saska. Kníže se položil táborem sám, neboť císař byl na jiném místě.

Sasíci udeřili na české stany, Čechové je však porazili. Pak je porazil Přemysl ještě jednou a dobyl mnoha hradů. Proto začal císař Přemysla mít rád a kázal mu, aby se korunoval. Při biřmování císař sám knížeti uvázal roušku a velel mu nazývat se Otakar, to jest Otovi milý: Bílého lva obdařil druhým ocasem, jeho zemi rozšířil u Budyšín a Zhořelec. Ta města mu dal císař v dědictví a před knížaty mu odevzdal prsten. Tak třetí král, Otakar, dostal v Praze korunu. Pak se Smilem ležel na Křivoklátě a hodoval. Čechové porazili a pobili tenkrát všechny své nepřátele a tak poděsili všechny sousedy, že po celém Německu šla jedna řeč: „Necht' válčí s Čechy, koho mrzí život!“

LXXIX. O zlých mravech v Čechách

Pak se oddali Čechové veliké rozkoši a nic nedbali o dobré jméno. Staří začali doma týti jako vepři, mladí začali loviti s ohaři. Od té doby začali šlechtici pěstovat to, co bylo dříve úkolem pacholků. Dříve odlučovali psy a pacholky do zvláštního domu a sami mívali dům čistý. Dříve se páni často sjížděli a mluvili o cti a pokoji. Dříve lovci sami lovili a páni k nim jezdili jen na čas. Dříve se scházeli páni za jelení říje a v radosti spolu prodlévali. Dříve sedávali v radě a zjednávali zemi co největší mír. Tehdy však učinili páni ze sebe holtu, bydleli v jednom domě s ohaři a měli za kratochvíli a čest jen rozhovory o ohařích. Proto začali chudnout na statcích a z psího smradu brzy umírali. Od té doby silní lidé měli krátký věk a mnoho lidí leželo s nemocným nohama. Dříve, když šli do války, neničili svou zemi, dosti si dobývali mečem na nepříteli, tenkrát však, dříve než vytáhli na nepřítel, hubili vlastní zemi. Dříve činívali dobře v tom, že zádušní majetek neplenívali. Tenkrát však šetřili majetek vladyků a zádušní

pustošili. A z vojny se vždy beze cti vrátili, sotva vypili všechnu medovinu. Dříve vstávali do války za tři dny. Tenkrát ji ohlašovali čtvrt roku napřed. „tak se tenkrát změnili a ztratili dobré jméno. V té době se vzdal biskupství kněz Pelhřim a nastoupil kněz Jan.

LXXX. Jak přišli dominikáni do Prahy

Roku 1222 od narození Božího Syna přišli do Prahy dominikáni a usadili se u sv. Klimenta na Poříčí. Tehdy žila u sv. Klimenta u mostu poustevnice, která se jmenovala pravým jménem Trubka. Ta začala mluvit, že sv. Kliment káže, aby mu sloužili u mostu. Proto dominikáni opustili Poříčí a přestěhovali se k sv. Klimentu k mostu. Tehdy rakouský vévoda Lipolt, ten veliký svoboda, prozkoumal českého krále a za svou prohlásil zemi až do hradu znojemského. Král byl líný povstat k válce a posílal k němu posly. Když vévoda zjistil, že se král nehodlá bránit, začal plenit celou Moravu. Ale král přesto k němu posílal posly dále a vévoda mu činil jen sliby. A jakkoli Moravu ničil, přece Čechy nevyvolal k válce.

Tenkrát vévoda pravil: „Dokud budu živ, bude mi líto Čechů, jak zlenivěli ti hrdinové za málo dní, jak rychle ztratili své dobré jméno.“

LXXXI. O Václavu, čtvrtém českém králi

Tehdy umřel král Přemysl Otakar a na jeho stolec nastoupil jeho syn Václav. V tu dobu skonal také Lipolt a v Rakousích panoval Bedřich Udatný. Kníže Václav poslal pro míšeňského vévodu a s ním a s Čechy šel na rakouského. Hle, jak se Čechové změnili! Kdysi sami porazili císaře, nyní se neodvážili sami jít ani na vévodu a musili si vzít pomoc.

Václav zhubil Bedřichovi zemi a dobyl na něm zpět svého. Proto Rakušan vždycky vinil ze své škody Čechy. Kníže proti němu uspořádal ještě mnoho výprav. Potom se kníže slavně korunoval. Často honil se psy a bydlil s nimi ve svém domě. Při lovu na zvěř ztratil i oko. Přebýval v lese, zvláště pak na Křivoklátě, a o Prahu se nestaral. Snad proto, že bydlel se psy, měl bolest v noze. Jakmile se stal králem, začal se stydět za svůj rod. Kázal jej vyhnati ze Stadic a celou tu vesnici dal Němcům. Páni to králi nevytkli a tím si podřáli větev pod sebou.

Vida, že nemusí mít na pány ohled; rozdával Němcům ze svého dědictví celé lány.

Tehdy zemřel biskup kněz Jan a na jeho místo nastoupil Bernard. Ten byl biskupem čtrnáct let, pak zemřel a na biskupský stolec nastoupil Mikuláš.

LXXXII. O kartasích

Roku 1242 od narození milostivého Ježíše Krista chodili kartasi. Byli to tatarští zvědové. Chodilo těch lidí na pět set a měli takové zvyky: nosili velmi vysoké kloboučky, krátké roucho a tobočky. Všichni chodili ve spodcích, v rukou měli dlouhé hole. Když se jim chtělo pít, naklonili se k břehu, a když prosili o chléb, říkali „kartas boha. Proto se jim říkalo kartasi.

Lomničtí si vzali kartasa do štítu. Tito lidé došli až k Rýnu a pak šli zase zpátky. Ach, ta česká nedomyšlenost a nemoudré dopuštění, že dovolili neznámým lidem toulati se po zemi, že dali ve své zemi ledakomus vyzvídati. Měli se přesvědčit, jací jsou to lidé, neměli je pouštět skrze svou zemi. V létě Tataři vytáhli a přišli třemi prameny. Všude šli jako ve své zemi, neboť zvědové je vedli. Jedni dobyli na Rusi Kyjeva, velikého města, druzí porazili krále uherského, třetí

zničili celé Polsko a pobili mnoho křesťanů. Zastavili se před Olomoucí. Zde ztratili Tataři králevice. Jeho opatrovníky schytali, svázali a nechali před městem. Vydali je nepřátelům na smrt, protože nepečovali o svého králevice. Pak se vrátili a položili se před Vratislaví. Vypravil se proti nim kníže Jindřich a zahynul tu velmi žalostně. Tataři nosili jeho hlavu na kopí a hubili celou zemi. Tehdy Čechové ze strachu před Tatary neodpočívali práci při stavění hradů. Král dal Prahu obehnat zdí a ohrazoval cesty z hradu k řece. Tataři zhubili celé Polsko, až se zastavili před Kladskem. Do Čech přišlo z Němec mnoho lidí. Král šel s nimi mimo Žitavu na Tatary. Jakmile se to dověděli Tataři, ihned ustoupili zpět. Neboť zvědové je poučili takto: Nikoho se neobávat, mimo českého krále; na toho nečekati

LXXXIII. O králi Václavovi a císaři Bedřichovi

Císař Bedřich svolal sněm. Jakmile se to dověděl český král, jel k dvoru. Sešel se tam velký počet knížat. Mezi jinými tu byl i opat z Fuldy a ten se choval velmi zpupně. Příhodilo se, že stál s českým králem. I začal mu vytýkati: „Kdybych seděl blíže u tebe, postavil bych tvůj stolec níže. Měl bys ze mne zlého souseda, učinil bych z tebe malého králíka.“

Když to zaslechl cizinec Ojír, přistoupil blíže a vzdechl si. Natáhl si na ruku brněnou rukavici a udeřil opata po tváři. Pravit: „Věz, pope, že stojíš s králem! Proč mluvíš tak zpupně? Snad jsi měl špatného pěstouna, nenaučil tě, jak máš držet před vzácnou osobou ruce?“ Když dostal přes tvář ránu, opat si hrábl do kštic, odešel do svého obydlí a více ke králi na řeč nepřišel. Přátelé oznámili králi, že ho chce císař zajmout. Král pravit: „Císař chce v Čechách a na Moravě šest měst, a proto mne chce zajmout.“ Páni řekli: „To dříve nebývalo a nestalo

se nám to u. žádného císaře. Chce nás tím snad porobit? Raději se dejme zabít, než aby se to stalo. Králi, nemůžeš-li se z města vzdálit, musíš se hrdinsky držet.“ Císař hned poslal pro krále. Král šel k němu s malou hrstkou svých lidí. Ostatním velel, aby se připravili; pravil: „Hned pojedeme domů.“ Cestou k císaři viděl plné ulice ozbrojených lidí. Král vkročil do komnaty před císaře. Ojír se násilím vedral za ním. V králově krzně měl zavnutý meč a tajně u sebe nůž. Král chytil císaře za oboje a přiložil mu nůž k hrdlu a začal k němu mluvit, zatím co Ojír jej bránil mečem proti strážcům: „Císaři, buď budeš zabít, anebo mně zde zaručíš jistotu, abych mohl z města svobodně odejít a šel po vůli do své země.“ Císař musil vše slíbit a učinit, co si král přál. Tak vyšel král se ctí z města a přišel zpět do Čech.

LXXXIV. O turnajích v Čechách

Král pozval k sobě hrdinu Ojíře a dal mu dědičně Bílinu. Ojír přinesl do Čech turnaje a tím vnesl do země chudobu. Od té doby jezdili lidé na turnaje a činili neužitečné útraty. Začali stříhati dětinská roucha a čabraky na koně, aby se ukázali jiným v mnohých oděních. Moudří se jim posmívají, že prý z nich trhají lotři pokrývky. Když bylo třeba jeti na užitečnou vojnu, neměli kde vzítí potřeby. Nikde se nemohu dovědět – kéž by mi to někdo řekl – proč Čechové za něco stáli, dokud neznali klání a turnajů. Jakmile si začali hrát na turnaje, přestali v boji něco platit. A někteří dobří turnajníci jsou v bojích praví špatníci. Neříkám to o všech, ale znám takových dost. Říká se také, že nynější muži jsou lepší. Kdyby třikrát pobili císaře, až by po boji mohli sejmout s rukou padlých rytířů půl třetího tisíce prstenů, pak by měla tato slova pravdu.

LXXXV. O boji krále Václava se synem

Král Václav byl štědrý, ale podporoval velmi Němce. Proto se někteří páni proti králi vzbouřili a podnítily proti němu jeho syna Přemysla roku 1248 od narození našeho milého Ježíše Krista. V té době byl v zemi jeden šlechtic, který slul Ctibor Moudrá hlava. Jeho rad bylo poslušno mnoho lidí. Často však mluvil nemoudře. Províval: „Já umím i Bohu poradit, mohl by mne přizvati do své rady.“ A jindy zase: „Bůh by musel mnoho přemýšlet, aby mne mohl učinit chudým.“ Ten vlastně knížete Přemysla proti otci poštvál a on první se svým synem Jarošem krále potupil. A tak kníže začal dobývati měst a ponižovat svého otce. Všechen lid šel s knížetem, král měl Borše a Havla a něco málo starých věrných. S těmi se král bránil, jak mohl, ale kníže si jezdil po vší zemi docela volně.

Ti, kteří tenkrát drželi s knížetem, vypalovali statky Havlovi a Boršovi. A kde potkali Němce, uřezali mu nos. Boreš s Havlem vyjeli ze země a přivedli s sebou mnoho lidí. V té době kníže ležel právě před Mostem a páčil statky Boršovy. Tu ti dva páni knížete zaskočili a důkladně jej porazili. A začali jej pronásledovat, takže se nemohl sebrat. I šel kníže se svými spojenci otci na milost a jen Ctibor a jeho syn uprchli ze země, zachraňující život.

Král dal svého syna s jeho oblíbenci pozvati k obědu a poručil jim dáti oběd královský. Když si vesele seděli za stolem a již si byli bezpečni, tu jim všem poslal král syrové ryby bez hlav. Sotva to spatřili, seděli jako omámení vlci. Kníže byl spoután stříbrnými okovy a se všemi ostatními uvržen do věže. Knížete vykoupila z vězení knížata, ale ostatní tam byli tři roky.

Ctibora přijali Němci rádi a velmi jej ctily, zaručující mu bezpečnost. Potom ho ale i se synem prodali králi a poslali je

do Prahy svázané. Ctiborovi dal král na Petříně srazit hlavu prknem, jeho syna Jaroše vbít na kolo. A tak ten, jenž říkával, že by mohl poradit Bohu, neuměl osvobodit ani sebe ani syna od smrti. Když šel Ctibor na smrt, mluvil takto k lidu:

„Kdo chce ujít všeliké strasti, nesmí prst mezi dveře a veřeje klásti. Věz, že tebe určitě uskřípne, ale mezi při buznými hněv pomine. Hryzte se svoji psi, cizí zůstavte ve své vsi. Zpečetil jsem svou krví tuto pravdu. Běda mně nebožáku, že jsem ji pochopil tak pozdě.“

LXXXVI. O křižácích a o židech

Tedy přišli do Čech křižáci. Ti měli od papeže moc nad židy, kterou získali za veliké stříbro. Měli s sebou mnoho lidí a chtěli od židů dostat veliké peníze anebo je všechny pochytat.

Král se o tu válku nechtěl starat a pravil oběma stranám: „Nebudu do toho zasahovat. Každý ať se drží svého práva. Kdo zvítězí, nechť je zdrav!“ Král dal židům pokyn, aby se bránili: „jestliže jim natlučete, nebudu vám to zazlívát.“ Židé si tajně opatřili brnění a lidi, a když na ně křižáci udeřili, tak je porazili a zahubili na dvě stě Němců.

LXXXVII. O svatém konci svaté Zdislavy

Roku 1252 od narození milostivého Ježíše Krista opustila svět svatého života paní Zdislava, skrze niž se dostalo nešťastným veliké útěchy Vzkřísila pět mrtvých, vrátila zrak mnoha slepým, uzdravila mnoho chromých a malomocných a velice pomáhala i jiným nešťastníkům.

Také se stalo, že pan Všeslav šel k židům a znásilnil židovku. Pak jej ale žid přilákal do domu a tam jej uškrtil. Přátelé jej pomstili a pobili proň mnoho židu. král je chtěl za to všech-

ny potrestat smrtí a všichni musili odejít ze země. Pak zase získali královu milost a s židy se domluvili. Ale že se opovážili židy bít, dostali na svůj štít židovský klobouk.

LXXXVIII. O českých pánech při volbě císaře a o válce s Uhry

Tehdy se konala volba říšského krále, proto tam král poslal rychle tři pány: Hrona z Náchoda, Smila Světlického a pana Havla jablonského. Hron byl nazván v celé radě nejmoudřejším, proto mu říšský král dal za znak českého lva ve zlatém poli. Havel dobyl kopím lva polovičního, pan Smil na turnaji červeného kapra. Tehdy ničili Uhři Moravu, ale knížete Přemysla nikde nemohli porazit. Ale kamkoli se obrátili, všude jej viděli. Tím bývali Uhři překvapeni a utrpěli od něho velikou škodu. A když se Čechové přiblížili, Uhři ze země tajně odešli.

XXXIX. O Přemyslu II pátém českém králi

Toho roku zemřel král Václav a po něm nastoupil Přemysl jako krásný květ. Jako by růži zasadil uprostřed louky, tak Bůh proslavil českou zemi Přemyslem. Měl velmi krásné mrav a postavu hrdiny. V radě nebylo nad něj moudřejšího a nebylo ani knížete štědřejšího. Měl porozumění pro všechny stavy a s úsměvem sklonil hlavu před každým. První svou válku proti Prusům a udělal z pohanů mnoho křesťanů. Tenkrát jezdívali do Čech bavorští loupežníci. a tropili mnoho nešlechetného. Zajímali i mocné pány a sbírali paní i dívky. Kníže si na ně stěžoval u vévody, ten však své lidi nechtěl potrestat. Tu se stalo, že těch Bavorů třicet chytili. Posadili je po řadě a stínali jim hlavy. Bylo prý vidět, že jeden patnáctiletý zešedivěl hrůzou před smrtí, kterou očekával. Přesto však mu neodpustili

a srazili mu hlavu jako jiným. Kníže znovu si stěžoval, ale vévoda na to nedbal. Tu kníže, jak byl mladý, dopustil se mladého skutku. S malým vojskem vtrhl do Bavor a páčil. Půl země obrátil v popel a položil se táborem uprostřed Bavor. Vévoda sebral své lidi a vzkázal knížeti, že se s ním zítra utká v boji. Jakmile kníže spatřil, že s ním nemůže bojovat, obrátil se s patnácti lidmi na útěk směrem k Rakousům. Čechové dali rozkaz, aby střelci stáli za nimi, a vytáhli k městu Cyrndorfu. Nepřátelé je obstoupili se všech stran. V Cyrndorfu podřali Bavoři most, takže stěží visel a div se nezřítíl. Nepřátelé rychle přikvapili a zatlačili Čechy k onomu mostu. Když české vojsko k němu došlo a šlo po mostě, tu se most propadl do řeky s mnoha dobrými bojovníky. Okolo ostatních zapálili Bavoři město. Kdo tam byl, ten umí vypravovat o tom neštěstí. Tak musili Čechové slíbit bavorskému vévodovi, že se mu postaví, kde' rozkáže.

Kníže vypravil vojsko a s velikými silami šel do Bavor. Nevyšel z té země dříve, dokud celou zemi nepoložil popelem a nezanechal za sebou mnoho pustých hradů. Ač tam stály hrady velmi vysoko, dobývali jich dechové v krátké době. A na těch hradech shořelo mnoho Bavorů a mnoho jich zemřelo hladem. Neboť takových pálek vedl kníže skoro deset a dokud byl živ, měl jim za zlé svou tehdejší škodu. Mnozí šlechtičtí páni zavřeli své hrady na petlici a dleli se svou čeledí v Čechách a zde žebrali. Toho času zemřel biskup Mikuláš a po něm nastoupil na biskupský stolec Jan Stědrý. Kníže Přemysl pojal za choť Marketu a s ní dostal věnem Rakousy.

XC. O naháčích

Roku 1259 od narození Božího Syna projevil se novým způsobem starý blud a přišel i do Čech. Tehdy celou zemi pro-

cházeli naháči. Obnažili si hřbet, položili se do bláta a bili se biči. Tupili služby boží a haněli kněze slovy „Naše pokání jest lepší než vaše nemoudré modlení.“ Činili nátlak, aby se přestaly konat služby boží, a muselo se to i státi. Když je spatřili čeští páni a nevěděli, proč to naháči dělají, začali s nimi také chodit a mrskat se. I paní si tak počínaly, chodíce zase ve svém houfu. Kdyby tím byli chtěli prospěch své duši, měli to přijmout od kněze jako pokání. Avšak ti původní naháči měli zlý úmysl, činíce to kvůli čertu Luciferu, aby mohl vstoupit na svůj stolec. Jakmile se to o nich dověděli v Římě, všem vzali životy ohněm jako kacířům. Neboť kacíři to byli a takto zjevili svůj tajný blud.

XCI. O boji s Uhry a o rozvodu královny, Margarety z Rakous

Potom se vypravil kníže na uherského krále Belu, svého dávného nepřítel. Když leželi Čechové u Stožce, meškali Rakušané, hrabě z Cyrdika a Weissové, na jízdě. Rod Plavců na ně udeřil a mnoho Rakušanů pobil. Pak šli proti sobě Čechové a Uhři a sešli se s obou stran řeky Moravy Uhři slíbili, že na tom místě budou dva dni stát a Čechové ustoupili zpátky. Uhři však své slovo porušili a chtěli Čechy té noci přepadnout. Přebrodili Moravu a hned uhodili na Čechy. Český kníže se na ně vrátil a pustil se s nimi do bole. Páni z Růže pobili nejdřív Plavce. Boreš dobyl vozů uherského krále. Když ty vozy přivezl domů, našel mezi klenoty prst sv. Jana Křtitele. Kdo z vás by chtěl ten prst vidět, mohl by si jej prohlédnout na Oseku. V tom boji český kníže uherského krále porazil a zmocnil se mnoha měst a hradů.

Kníže získal s ženou Rakousy a vlastnil všechny země až k moři. Potom se kníže slavně korunoval. Marketa byla dosti

v letech, a proto neměla již naděje na dítky. Proto legát a mo-
hučský arcibiskup to manželství rozloučili. Marketě nedali ani
třísky odbytného a nic za Rakousy. Proto proti králi povstali
málem všichni knížata.

XCII. O násilí, jež král činil českým pánům

Roku 1264 od narození Božího Syna byl v zemi veliký hlad
a zemřelo mnoho lidu, nejvíce plzeňského. Potom král pře-
stal dbáti svých a počal rozdávati Němcům města i vsi, Něm-
ce hradil zdmi a pány začal utiskovat. Svě správce pustil
na Vítkovice a dopustil, aby i jiným se činilo násilí. Proto
se někteří páni na něj rozhněvali a povolali naň říšského krá-
le Rudolfa. Pravili: „Bude lépe, aby země zpustla, než aby
se jí na králův rozkaz zmocnili Němci.“ Rudolf přijel do Rakous
a král mu jel vstříc, jak mu Němci radili. I odevzdal Rudolfovi
všechny své země. Rudolf dal Čechy a Moravu králi a ostatní
si podržel. Král pustiv za rohy, začal chytat za ocas a proti
Rudolfovi začal jako hrabati bez vesla proti vodě. Ach, škoda
toho šlechtetného krále, že si nevážil národa přirozeného, jímž
nabyl jména i velikého panství, s nímž by byl mohl dokázat
ještě víc, s nímž by byl mohl zničit všechny nepřátele.

I začal král své lidi tupit a hubit, kde mohl. Vy hnal ze země
výborného rytíře Závaše, z Ústeckého hradiště vypudil Vítko-
vice, Budějovice odňal Čičovi, Vilémovi Poděbrady, Kladsko
vzal Zvířetickým a Žerotínským Louny. Mnoho jiného vzal ji-
ným pánům a velice jim ubližoval, tak pana Beneše kázal upá-
lit ve věži. Ty jeho činy se mu musely vymstítí Vdovy na něj
žalovaly k Bohu, ba i sirotci kvůli němu plakali. Jejich volání
šlo rovnou k Bohu, neboť toto násilí se jim dělo od krále. Pro-
to když král Čechy potřeboval, nemohl od nich míti pohotové
služby. Či kleště liška vědomě ohryzla, od toho se oddálila,

když pak měla nouzi. Rovněž král se neodvážil v nouzi přimknouti se k Čechům, věda, že nemohou zapomenout tolikerého těžkého hoře. Král pravil: „Až se vrátím z vojny, zavalím Čechy těžkou prací. Petřín pokryl ji šarlatem krve a na pražském mostě nebude vidět echa.“

Zrovna si říkal o smrt těmito slovy. Na výpravu si vzal s sebou málo Čechů a táhl s Němci, pokládaje je již za své. S Rudolfem šel Záviše se svými bratry, a to velmi českému králi uškodilo. Když druhý den zrána král chtěl již svést boj, vzkázal mu Záviše, že by miz dobře posloužil, kdyby k němu král chtěl být milostiv. Král na tu řeč však nechtěl stan postavit a řekl: „Dám se raději zabít, než bych tak učinil“ Pak se strhla bitva mezi králem a Rudolfem a král tu bohužel padl. Ta žalostná událost se stala roku 1278 od narození Božího Syna v pátek, kdy měl svátek sv. mučedník Rufus.

XCIII. O říšském králi Rudolfovi

Po bitvě se Rudolf obrátil do Čech, ale přišel sem i markrabí braniborský, který chtěl bojovat za králevice. Jakmile se to dověděl Rudolf, dal se na zpáteční jízdu. Braniborský markrabě se uvázal v zemi a kázal odvézti svého příbuzného, králevice Vaňka, do Sas. Záviše Vítkovic si vzal za choť královnu a úspěšně bojoval s Němci. Měšťané tenkrát vpustili do města mnoho Němců a s nimi tropili mnoho zlého zemanům. Plenili jejich statky a pálili, zemany chytávali a zabíjeli. Nejvíce však škodilo zemi, že se začali vadit sami páni. Pak se zase smířovali a činili výpravy proti Němcům. S těmi měli mnoho bojů a často vyhrávali. Tak pan Ctibor Lipnický v okolí Prahy, Jaroslav Jablonský okolo svých statků, Mutyně Skuhrovský v Albrechticích, Mutyně Vřešťovský v Hořiněvsi, Tas

Wiesenburgský, pan Hynek, ten slovuťný vojenský rytíř – ti všichni se s cizozemci utkali a velmi mnoho jich pobili. Pan Hynek z Dubé dával takové rány, že od jeho rázů jako když hrom hřímá. Mlatem koval německé helmy, z nichž vyskakoval světlý oheň. Bez přestání křičel: „Vrhňte se na ně, hrdinové, rychle na ně!“ Jeho hrdinstvím Čechové vítězivali a vzdávali mu všechnu chválu. Kde se pak Němci potkali s Čechy, tu se sami mezi sebou ptávali: „Nevidíte snad pana Hynka z Dubé? Proti jeho ranám jsou naše helmy oko dýnka.“ A Němci utíkali, jakmile jej zjistili. Ta se ho báli, že ho nazvali Dětrichem Berounským. České boby se proto Němcům smály, a jak je spatřily, strašily je Hynkem Dubským. Neboť předtím musili Čechové trpět, že je Němci chtěli zrovna vyhladit. Když na příklad vладыkové jezdívali do měst, shodili jim klobouk a stínali jim hlavy. To skutečně měšťané vладыkům dělali, často jsem to viděl na vlastní oči.

Tehdy zemřel kněz Jan, šlechtný biskup, a po něm nastoupil na biskupský stolec Dobeš.

XCIV. O hladu, který byl po smrti krále Přemysla O Václavovi, šestém králi

Třetí rok po smrti králově byl v Čechách hlad. Praví se, že ten rok byl proklet samým Bohem, protože lidé jedli lidské mrtvoly i své děti. Bylo to až hrůza, jak umírali. V každém městě byl vůz, kterým nedělali nic jiného, než že vozili umrlce, a s něhož i víc než deset najednou shazovali do jámy. Napřesrok byla zase taková úroda, že korec žita byl šest zlých penízků.

Pak páni vykoupili ze Sas králevice Václava, zastavivše zaň všechna města i hrady zálabské. Kníže brzy zbavil celou zemi cizozemců a zjednal zemi dobrý pokoj. Závišovi dal kvůli mat-

ce setnout hlavu a jeho bratry vyhnal ze země. Pak získal knížetství krakovské, potom Kališ, knížetství pomořanské a království poznaňské. Nebol si vzal za manželku polskou královnu a ty země dostal věnem. V Polsku mu začal překážet kníže Sierazský i musel se na něj vypravit. Před Sierazem pasovali mnoho rytířů a Sieraze hravě dobyli. To se stalo roku 1293 od narození Božího Syna. V té době jel pan Jan z Michalovic po Rýnu do Paříže a zápasil na turnajích a touž cestou přijel s velikou slávou do Čech. Zemřel biskup, kněz Dobeš, a na biskupský stolec nastoupil Řehoř.

XCV. O korunování krále Václava

Potom přijal Václav korunu království českého, poté království polského. Zrušil rozličné mince a ustanovil dobrý peníz, totiž groš. Bůh otevřel králi stříbrné hory a nepřátelé se mu nestavěli na odpor. S vědomím říšského krále dobyl míšeňského markrabství. Pak se král oddal službě Bohu a množil jeho slávu mnohým činem. Řeholníkům různých řádů stavěl kláštery, činil veliké almužny, poslouchal rád mnoho mší a říkal hodiny jako kněz.

V tomto klidu zlenivěl ve svém úřadu; na čem mu mělo nejvíc záležet, o to dbal nejmíň. Knížecím úřadem jest vykonávat soud a na něm vyslechnout žaloby sirotků. Král Václav neseďal sirotkům na soudě a dědictví dívek dával jiným. Sirotci a vdovy k němu volali, klekaly před ním s dcerami, ale on, když to viděl, odcházel s mávnutím ruky a předával soud některému pánu. A ti páni tak na soudě rozhodovali, že majetek sirotků prisuzovali sobě.

XCVI. O králi Václavovi a o Němcích

Když král dopustil v zemi toto násilí, uvrhl na něj Bůh ten trest, že začal pouštět do své rady Němce a řídit se hodně jejich názory. Německý rádce jej přemluvil, že pomohl k říši Rudolfovu synu Albrechtu, jehož otec zabil jeho otce. Proti radě věrných povýšil nad sebe svého vraha. Nedbaje ani dále rad věrných, počal posílat Albrechtovi lidi i stříbro. Bylo zjevným znamením Božího hněvu, že jeho rozum tak zhloupl, že měl za svého přítele svého vraha. Albrecht s pomocí Čechů zabil říšského krále Adolfa. I dnes si vypravují Švábi, jak se bil v tom boji Smil Ojířovský. Tehdy zemřel biskup Řehoř a na biskupský stolec nastoupil kněz Jan.

O Albrechtu, jednookém králi

Když Albrecht s pomocí Čechů pobil své nepřátele a za české stříbro i zlato dobyl říše, počali mu němečtí měšťané z Čech posílati listy a zváti si jej do Čech proti svému králi. Když se Albrecht v říši silně upevnil, obrátil se právní cestou proti českému králi, ježto mu prý nechce dát stříbrné hory ani vydat tři nejlepší města ve své zemi. Český král si uškodil tím, že měl v radě Němce. Oč se s nimi radíval, to se Albrecht hned dověděl.

XCVII. O dvou králích Václavech a Český král měl syna Václava

Ten již byl korunován na krále uherského. Král soudě, že bude muset podstoupit boj s králem říšským, rozhodl se nejdřív jít k synu do Uher. Neboť měl syna jen jediného, a proto jej viděl raději v Čechách než v Uhrách. Čechové leželi pevně v Uhrách na sněmovní rovině zvané Rákoš a dělali si, co jim bylo libo. Tenkrát tedy přijel král do Budína a vzal si

z Uher syna, uherskou korunu i klenoty. Slavně se pak ubíral do Čech. Do české země vtrhl Albrecht, říšský král, a přišel před stříbrné Hory. Zde byli páni Jan ze Stráže a Jindřich Lipský a tito hrdinové jim nedovolili do města ani páchnout. Dětoch z Hořipníka pobil s hrstkou lidí mnoho švábských píčovníků a vůbec zabil mnoho Švábů. Když se pak sešel všechen branný lid králův, Albrecht z Čech utekl. Jindřich a Ježek byli stále okolo nich a činili jim velikou škodu. Panu Jindřichovi ty činy pomohly. O té doby vzrostla mu pro jeho hrdinství moc. Kdy Ź tak vrah neuškodiv zemi vyšel, tu upadl český král do veliké nemoci a již smrti neušel. Někteří mu k ní také dopomohli, ale to přenecháváme Bohu.

XCVIII. O mladém králi Václavu

Když brzy potom král Václav tak zemřel, nastoupil po něm jeho syn Václav, král uherský. Ten držel království české a polské a do Uher poslal místo sebe bavorského knížete Otu. Všichni skládali dobrou naději v toto dítě. Vaňka, a říšskému králi, jeho ujci, to dělalo velikou starost. Poslal proto do služeb českého krále tři Durynky a tím vrah Čechů sprovodil svého sestřence se světa. Král Vaněk ubíraje se na vojnu přijel do Olomouce, kde se sešlo mnoho vojenského lidu. V předvečer svatého Dominika šel král v poledne spát. Když všichni již odešli, tu přišel Durynk před jeho komnatu. Kromě jednoho komorníka nebylo u krále jiného. Durynk stál před komnatou a čekal na svou chvíli. Král Václav ze spaní vstal a při tom velice vzdychal. Volal děkana, aby k němu přišel: „Pojď ke mně, stýská se mi!“

Tu Durynk, nevěrný sluha, jako by chtěl králi pomoci na schod, vyběhl z kouta a v tu chvíli mu probodl hrdlo: Ach, Durynku, zlý člověče, cos to spáchal, proradný? Co ti to milé

dítě učinilo? Snad to; že tě obdařilo tolika dary? Proto jsi jej musel zabít a osiřiti takovou zemi? Snad je to přirozeno tvému národu, nebol to již druhý kníže v Čechách byl od vás za huben. Měl bych o proradných lidech zde více promluvit, ale přenechávám ten Soud Bolen. Před soudem Božím marně člověk utíká, snad již rozsoudil i toho vinníka. A ještě bude některého soudit. To však nebudu dále rozvádět, neboť mám dokončit o Durynkovi. Toho hned chytili a uťali mu ruku, již krále zabil. Psi sežrali celé jeho tělo, ale tu ruku žráti nechtěli.

To se stalo roku 1306 od narození Božího Syna.

XCIX. O českém králi Rudolfovi

A co učinili Čechové pak? Za knížete si zvolili svého nepřítele, rakouského vévodu Rudolfa, syna říšského krále Albrechta. Nepřítel nemůže nic dobrého učinit! Stal se českým knížetem a chtěl pobít všechny české pány. Kdo tomu nechce věřit a chtěl by se o tom přesvědčit, nechť se zeptá pana Jana Varternberského nebo pana Jindřicha z Lipé. Kníže Rudolf se nechoval u stolu knížecky. V jeho kuchyni se stále vařila kaše. Snad ji jedl jako lék, nebol byl mdlého života. Tenkrát násilím vyvedli z pražského hradu pravé princezny, šlechtné dcery Václavovy, a dali je do města do podruží. Snad Bůh mstil na dětech hřích otce, který totéž činil osiřelým dívkám. Pak se vypravil kníže Rudolf do Bavor a v té válce v Horažďovicích zemřel. Neplačte nad ním, české děti, a vězte: Kdyby byl ten kníže býval déle živ, nastala by mezi pány veliká mela. Listy jim vydával po vůli, ale chytře vyhledával jen, co by jim uškodilo. Neboť otec mu přikázal, aby k žádostem Čechů nic nepřihlížel. Privil mu: „Pergamenu a inkoustu dej Čechům, co budou chtít. Však jim to zase vezmeš, až jim mečem šiji oholíš!“ Tehdy Vilém Zajíc, muž udat-

ného srdce, bezelstný při tel českého národa, dobyl královského hradu Křivoklátu a ten kraj osvobodil od švábského plenění.

C. O vévodovi korutanském

Pak učinili vládcem korutanského knížete Jindřicha, člověka velmi dobrého, ale k té věci přílišného prostáčka. Měl za manželku královu sestru a jemu král Václav, když jel na vojnu, odkázal zemi. Ten kníže neměl nic jiného na mysli, než že, boží člověk, byl rád sytý. Na českou zemi se sebral říšský král, přijel do Čech a položil se před Horu. Ale už po cestě mu činil mnoho škody na lidech i na koních slovatný rek pan Plichta z Žerotína a tím svůj rod velmi proslavil. Pánové Jindřich Lipský a Beneš Vartemburský shromáždili své přátele a je- jich lid a táhli k Horám proti říšskému králi. Zde musili vynakládat těžké úsilí, neboť nebyli bezpečni ani před obyvateli Hory. Králi natropili mnoho škod a Hor i Kolína ubránili. Již chtěl král zemi opustit, ale tu jej pozvali do svých měst Němci, kteří se dověděli o jeho tísní. Hradečtí počali s tímto zlem, jež pak dokonali Mýtští, Chrudimští, Bydžovští a Poličtí. Pustili Šváby do svých měst, tím zemi velmi ublížili. Vodili královské proti Čechům, jindy Čechy kupovali a mučili. Čechové se sbírali a na cestách Šváby přepadávali a mnoho jich pobili a zabili. Stalo se, že se Švábi shromáždili v Chrudimi a cestou do Mýta vyloupili mnoho vsí. Někteří Čechové je varovali: „Vězte, že na vás Čechové číhají.“ Švábi se začali chluubit, že každý stačí na deset Čechů. Srazili se s nimi mezi Turnovem a Opočnem. Čechové podnikli tuhý boj neboť jich šla jen hrstka proti přesile a mezi Šváby bylo devět bývalých hrabat. Přesto Čechové slavně Šváby porazili a pobili jim všech-

ny koně. Nejstatečněji si tu vedl Ctibor z Uherska a ten si přivedl domů mnoho šlechtických vězňů.

CI. O říšském králi Albrechtovi, českém nepříteli

V létě vrazil do Čech nepřítel Čechů Albrecht s úmyslem vyhladit jako o překot český národ. Šli s ním sedláci s kosami, ti chtěli všechno obilí na poli posekat, aby Čechové hladem se rozptýlili a nemohli držet hrady a Švábi aby vlezli do pusté země. Pravili si: „My budeme ležet v městech, nám přivezou potravu z jiných zemí; Čechové hladem polezou z hradů i ze země.“ Ale ten Bůh, který spravedlivě soudí, vše jinak zařídil. Když táhl král do Čech a převážel se přes Rýn, tu jeho synovec Ješek se mu pomstil. Ten šlechtyný jinoch jej zde zabil a tím pomstil českého krále, jenž byl ujcem jeho bratra. Ješek byl syn sestry českého krále, a proto osvobodil Čechy od ukrutného vraha. Také jinak nemohlo ani být, než aby byl zavražděn svým člověkem ten, jenž se tak proradně opovážil zabít svého sestřence.

CII. O špatných obyčejích Čechů

Pak se čeští páni chytili špatných obyčejů. Hráli si pro kratochvíli v kostky a tak se přidržovali nyní toho, co dříve lotrům zazlívali, když říkali: „To dělají v jiných zemích lotři a jsou viněni z velkého bláznovství.“ Přejímali jen špatné zvyky, dobrých si nevšíмали. Chcete-li se už chytat cizích zvyků, hle, je možno v některé zemi spatřit, že by tam měli cizozemce a pouštěli je do své řady? Kdybyste se chytili tohoto zvyku, měli byste z toho užitek i slávu. Ale od lotrů se chopit nemravnosti znamená ztratit čest a nenabýt ctnosti. Tak pro špatný příklad jsou teď lidé lhotejní k svému národu a ve hře v kostky hledají proslulost. Tenkrát začali na turnajích zápasit bez popruhů a dívky

jim začaly posílat jako dary chrousty. Začali sloužit cizím páním a bylo toho i více, ale hnusí se mi o tom i jen se zmínit. Tak měli páni kratochvíli a nižší stavy hubily zemi. Nebylo nikoho, kdo by se postavil za právo ani kdo by úctu k českému napravil. Páni podporovali kostky a turnaje a měšťané s cizinci se na ně radili. Nebol měšťané se tenkrát neodvážili nikam vyjetí a nebyli ochotni trpěti dále takový stav věcí. Pan Jindřich a pan Jan dleli v Sedlci. Pan Remunt a Hynek si krátili chvíli v Praze. Tyto pány jednoho dne horníci s měšťany zajali a hnedle chtěli zbavit života. Jiní tomu zabránili, ale drželi je v tuhé vazbě. Hle, kdo se na vše dívá spatra a pro ustavičnou zábavu neseďá v radě, neplodí nežli škodu vlastní i národa. Taková hanba se doposud šlechticům nestala a z té příhody čerpali chlapi naučení. Kdyby byli páni měli rozum, nebyli by dopustili, aby se cizinci v Čechách tak rozmohli. Doba je kolísavá. Zítra bude vrah, kdo dnes stříbro dává. Chlap sám od sebe ničím neobdaří nás. Klaní-li se nám, čeká jen na svůj čas. Až bude silnější než ty, zaplatíš mu vše i s úroky. Teď aspoň, páni, vidíte, zda se řídíte dobrou radou, když cizozemcům dáváte hrady v zemi. Kdyby vás neměli kde věznit, neopovážili by se proti vám postavit. Příbuzní těch pánů se za ně zaručili, až je konečně přece osvobodili. Musili však provdati své dceru za syny chlapů, přece však jim oni potom vrátili jejich~ děti. Ne- boť to byly dítky roční anebo jen o málo starší a urozené děti u horníků umíraly. A to byl důvod, proč je vraceli. Druhým důvodem byla přímluva příbuzných.

CIII. O zavržení Jindřicha Korutanského

Knížete páni zavrhli, takže často neměl ani co jíst. Pozval si proto na pomoc svého příbuzného, míšeňského markraběte Bedřicha. Mnohým se zdál jeho skutek zradou, protože

Mišňan si jezdíval po zemi s hrstkou lidí, zemi valem hubil a nikdo mu v tom nebránil. Bez strachu si jel klidně před Hory a odtud přitřhl až před Prahu. Kníže dlel v městě a chtěl Míšeňské vpustit dovnitř. Měšťané se rozdělili do dvou táborů: Kokotovici a Volframovici drželi s Čechy, Velflovici a od Kamene se spojili s Mišňany a zradili jim pražské město. Když Mišňané chtěli vejít do města, tu jim druhá strana bránila. Na hradě seděl v tu dobu Vítek Ojířovic. Pospíšil rychle do města s úmyslem pomoci měšťanům, ale nemohl pro přesilu. Volframovici a Kokotovici totiž běželi ke křižovnickému špitálu, ale Mišňané již byli ve městě a volně se tu pohybovali. Velflovci zatáhli na Novém městě Vítku řetězem a zde ho chtěli pobít i s jeho lidmi. Oni se však přece té síle ubránili, ztratili však mnoho koní. Protože však byli zataženi řetězy, neměli, kudy by unikli. Tu silný mladý Sudek přetřel řetěz jednou ranou mečem. Viděl jsem když jeli na hrad, jak se za koněm pana Vítky vlekla střeva. Volfram obsadil špitál, na druhé straně mostu se usadil Pavlík z Lidic. Oba dobře most hájili, a Mišňané proto neměli v městě dost volnosti. Potom se strany smluvily a předaly knížeti věž, špitál i pražský hrad. Kníže svěřil hrad Heřmanu Zvířetickému, mladému, ale velmi šlechtnému rytíři, o němž jsem se dověděl, jak je věrný a hrdinný, a na němž nemohu nalézt žádné poskvrny.

CIV. O ukrutnosti Míšeňských

Pak se kníže dopustil toho nemoudrého činu, že za týden vzal hrad Heřmanovi a pustil do něho Míšeňské. Ti začali zemi ničit a za Jaté Čechy ukrutně mučili. Nemohl-li jim dát Čech aspoň korec ovsa, tu jej zabili anebo jinak krutě mu škodili. Prořezali jim dlaně a provlekli jimi žíně a tak ta ubožátka vodili po hradě a jinde. Když to viděl kníže, jen se usmíval a nikdy

nic jim pro to neřekl. Udatnému šlechtici Vilému Zajícovi, jenž byl bezelstným přítelem českého národa, se toho zželelo. Počíhal si na Míšňany a mnoho jich pobil, jak si toho zasloužili. Ten věrný šlechtic ubral Míšňanům kus slávy, takže se víc nepovázili na této straně řeky se ukázati. Čechové se položili táborem před hradem a na předhradí Míšňany a Korutance pobili. Hrdinsky se tam držel šlechtetný rytíř Vítek Ojířovic, který první projel nepřáteli: Ale byl by býval málem zajat, kdyby se nebyl rychle obrátil. Byl tam zabit udatný rytíř Kamýk a Čechové zase zajali korutanského hraběte Aufsteiněře. Pak Jan ze Stráže se udatně pustil za nepřáteli a byl by za nimi vjel až do hradu, kdyby se s ním nebyl zřítíl most do příkopu. Já jsem se díval na ten boj z města. A zatím co tam Čechové s Němci bojovali, tak v městě Češi Němce sekali. Čechové chodili po městě v zástupech, ale Němci byli zavřeni ve svých domech.

CV. O veliké povodni v Čechách

Roku 1310 od narození Božího Syna byla v různých krajích taková povodeň, že zničila mnoho vsí a lidí. U Litomyšle v Heřmanicích sebrala tanečnický i s pištcem. Toto boží dopuštění se stalo na den sv. Jakuba. Den nato zatopila v Kladsku skoro celé předměstí a utopila tu na dva tisíce lidí. Pod Kladsko plula na kládách zvířata a řvala, pluly celé domy a na nich seděli lidé. Tu se od sebe žalostně loučili otec se synem, matka s dcerou, syn s otcem, dcera s matkou, muž se ženou, žena s mužem, jak plul každý na jinou stranu. Neboť cítili již svou smrt. Ač již tonuli, přece jen doufajíce v záchranu druh druhu se zpovídal a přátelé, kteří za nimi hleděli, rvali si vlasy z hlavy. Pak nalézali na stromech kolébky s živými dětmi a s

větví sbírali domácí náradí. Tak v tom kraji voda zničila mnoho vesnic a utopila mnoho lidí.

CVI. O vypuzení Jindřicha Korutanského a o králi Janovi

Potom, když Čechové viděli, že kníže z Korutan jim nepomohl, provdali princeznu Elišku za Jana, syna císařova, a tohoto hraběte z Lucemburka pozvali na královský trůn. Kvůli Mišňanům vyhnali Korutanského a za českého krále korunovali Jana z Lucemburku. Toho rač, Bože, dlouho zachovati a rač ho, Tvůrce, naučiti, aby miloval krajany a ve své radě měl české pány. Jen s těmi může dojíti cti, bez nich nemůže zjednat v zemi klid. Buď bude musit věřit krajanům anebo čestně zemi opustit. Pánům radím, aby byli moudří, a kde mohou, zjednávali pokoj. Neboť jest lépe, abyste vy sami zemi uspokojili, než aby vás soudili vaši nepřátelé. Lépe, abyste šlechtných jinochů životy nehubili, neboť brzy vám jich bude více zapotřebí. Radím vám: Svě věci sudťe vlastním rozumem, cizincům neotvírejte svou zem. Jestliže v tom smyslu nezmoudříte, na sekyru topůrko učiníte. Radím vám: Přijde-li vám jednou voliti, varujte se lesem na křivé dříví choditi. Co tím míním, považ každý sám: vol ze svého národa, cizího nech tam. Pomněte, čemu učila ve své řeči Libuše, která se nikde nezmylila. Ještě bych mnoho co říci chtěl, snad ale stačí, co jsem pověděl. Tato kronika vypravuje do roku 1314 od narození našeho Pána Ježíše Krista.